

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Δ' ★ ΤΕΥΧΟΣ 42 ★ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1981 ★ ΤΙΣΡΙ 5742

«Ίδού, ὁ ἄρχων τῆς Ἑλλάδος θέλει ἔλθει»
(Δαν. 10:20)

והנה שר יון בא

«Δέν γεννιέται κανείς ρατσιστής: Γίνεται».

*Μέ αφορμή τό θέμα τών 13.000
'Ελληνόπουλων- 'Εβραιόπουλων που
τά σκότωσαν οί Ναζί στά
κρεματορία, άς ξύσουμε μιά πληγή.
Χρειάζεται. Είναι πολύ μεγάλο τό
θέμα γιά νά τό παραγκωνίσουμε.*

Ἡ ἀνθρώπινη ράτσα, εἶναι ἡ μόνη μέσα
στό ζωικό βασίλειο πού εἶναι ἱκανή ν'
αὐτοκαταστραφεῖ. Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι
ἀλληλοσκοτώνομαστε. Τά ζῶα ὄχι. Σέ
σπάνιες περιπτώσεις, οἱ συγκρούσεις
τους εἶναι τρομερές σέ περιπτώσεις
κατάκτησης ἐνὸ χώρου, μιάς τροφῆς,
ἐνός θηλυκοῦ. Στό τέλος ὅμως, ὁ
νικημένος φεύγει μέ τήν οὐρά στά
σκέλια, γιατί ἄλλοιῶς ξέρει πῶς σάν
πιό ἀδύνατος θά καταστραφεῖ. Ὁ θάνα-
τος σέ τέτοιου εἶδους διαφορές εἶναι
σπάνιος. Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἀλληλο-
σκοτώνομαστε. Ἡ ἐξυπνάδα μας πού
μάς διαφοροποιεῖ ἀπ' τ' ἄλλα πλάσματα,
δημιούργησε μιά ἀδυναμία, μιά ἐπικίνδυ-
νη ρωγμή. Αὐτήν πού ἐπιτρέπει ν'
ἀλληλοκαταστραφούμε. Ἐτσι, μπροστά
σέ τέτοια ἐγκλήματα, σέ καμιά περί-
πτωση δέν μπορούμε νά ἐπικαλεστούμε
τό «ζῶο» πού φέρνουμε μέσα μας. Δέν
μπορούμε νά προβάλλουμε σάν δικαιο-
λογία πῶς ἡ κτηνωδία μας εἶναι ἀρχαϊκά
κατάλοιπα. Δέν εἶναι ὁ πρωτόγονος
ἄνθρωπος πού φτιάχνει «ὀλοκαυτώματα»
εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει τή γνώση τῆς
ἐπιστήμης εἶναι ὁ ἐπιτηδεῖος πού ξέρει νά
φτιάχνει καί νά ὀδηγεῖ μηχανικά τέρατα
πού τρέχουν 2.000 χλ. τήν ὥρα, εἶναι
αὐτός πού πάει στό φεγγάρι, πού
κοντεύει νά κατακτήσει τίς ἀρρώστιες,
εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ὀδηγεῖ ἀπ' τό χέρι
τό παιδί του στό σχολεῖο καί τό φιλάει
τρυφερά πρὶν τό ἀφήσει. Εἶναι ὁ ἄνθρω-
πος, ἐσεῖς, ἐγώ.

Ὁ πόλεμος εἶναι ἓνα πρᾶγμα. Ὁ ρατσι-
σμός εἶναι ἄλλο. Εἶναι ἓνα φυτό σαρκοφά-
γο πού καλλιεργήθηκε σέ κάποια σέρρα
τοῦ ἐγκεφάλου μας. Κάνει ρίζες στήν
«ἐξυπνάδα» μας. Τά παιδιά μας νιώθουν
τίς διαφορές, ὅλες τίς διαφορές μέ μιά
ἀπίστευτη ταχύτητα. Ἐνα μικρό νεγράκι
κι ἓνα λευκό παιδί ὅταν συναντηθοῦν γιά
πρώτη φορά νιώθουν ἔντονα πῶς δέν
εἶναι ὅμοια καί «κουμπώνονται» τό ἔνα
ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Σιγά καί διστατικά,
ἀνακαλύπτουν πῶς εἶναι διαφορετικά,
ἀλλά ἴδια. Αὐτό δέν εἶναι ρατσισμός, εἶναι
ἀποκάλυψη.

Καί ἐμεῖς!

Κάθε τι πού δέν ξέρουμε μάς προκαλεῖ
φόβο ἢ δισταγμό. Αὐτό δ ἐν εἶναι
ρατσισμός. Ὁ ρατσισμός μαθαίνεται. Ἐπι-
βάλλεται πνευματικά καί ὑποβάλλεται.
Στό ὄνομα τῆς ἠθικῆς, τῶν καλῶν ἡθῶν,
τῶν μεγάλων ἀξιών, ὅλων τῶν «ωραίων
ιδεῶν».

Θυμάμαι κάπου γύρω στά '53 μικρό
παιδάκι στήν πατρίδα μου τήν Κέρκυρα.
Ἡ μεταπολεμική περίοδος εἶχε περάσει,
οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κέρκυρας εἶχαν γυρίσει
(ὅσοι ἐπέζησαν) καί σιγά-σιγά «τό θέμα»
εἶχε ξεχαστεῖ. Ζωηρή καί σύγχρονη
κοπέλλα μιά ξαδέλφη μου ἐξυπνη κι
ὁμορφη, ἔκανε μιά ἀπρεπῆ κίνηση:
Ἐρωτεύτηκε ἓναν Ἑβραῖο. Σάλος. Ξύ-
λο, βρισιές, τιμωρίες, ἀπαγορεύσεις...
Θυμάμαι πού ἐπεφτα νά κοιμηθῶ κι
ἀκούγα τίς ζωηρές συζητήσεις. «Εἶσαι
καλά;» «μ' ἓναν Ἑβραῖο;» «Μάς ντρέ-
πιασε;» «Καταστροφή». Κι αὐτό ὄχι μόνο
στήν οἰκογένεια. Ὅλος ὁ κόσμος εἶχε
βουίξει. Δέν τό ἀντεχαν. Κι ἡ ξαδέλφη
μου, ἀπτόητη κι ὁμορφη, σηκώθηκε μιά
μέρα, τόν παντρεύτηκε καί... φύγανε γιά
τήν Ἰταλία. Ὁ τόπος δέν τοὺς χάραινε.
Σήμερα ἔχουν αὐτά ξεχαστεῖ. Ἄλλες
κοπέλλες παντρεύτηκαν μέ Ἑβραῖους
καί ζοῦν εὐτυχισμένες. Ὅμως ὁ σπόρος
ὑπάρχει. Ρατσισμός ὑπάρχει μπόλικος
στόν τόπο μας. Δέν τό πιστεύετε; Κακῶς.
Τι νιώθετε ἀπέναντι σ' ἓνα Γύφτο, σ' ἓνα
Μάρτυρα τοῦ Ἰεχωβά, σέ μιά γυναίκα;
Ἄς μὴν γελιόμαστε. Πολλές ἀπ' αὐτές
τίς φιξιαρισμένες ἀνθρωποφάγες ἰδέες
τίς φέρνουμε μέσα μα καί τό χειρότερο:
Τίς δίνουμε στά παιδιά μας. Τί θά λέγαμε
ἂν μάς ἐδειχναν στήν τηλεόραση, τήν
ἀληθινή μας ἀντίδραση ἀπέναντι στοὺς
ἀθίγγανους; Ἰσως σέ 20 χρόνια οἱ
Ἀμερικάνοι κάνουν κάποιο φίλμ γιά τίς
σημερινές συνθήκες διαβίωσης τῶν
Ἀθίγγανων. Ἰσως πάλι ἐμεῖς σέ 50
χρόνια κάνουμε κάποιο φίλμ μέ θέμα τό
θανατηφόρο κυνήγι τῶν μαύρων παιδιῶν
στήν Ἀτλάντα τῆς Γεωργίας.

Πιστέψτε με. Δέν ἀρκεῖ νά ξεχάσουμε
πῶς ὑπῆρξε ρατσισμός, χρειάζεται νά
ξεχάσουμε πῶς ὁ π ἄ ρ χ ε ἰ ρατσι-
σμός. Σέ μάς ἀπομένει νά μὴν φυτρώσει ὁ
σπόρος στίς καρδιές τῶν παιδιῶν μας. Κι
ἂς τό σκεφτοῦμε καλά: Δέν γεννιό-
μαστε ρατσοῖτες. Γινόμαστε.

Σημείωση «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»: Ἀντί γιά
ἄλλο κύριο ἄρθρο ἀναδημοσιεύου-
με ἀπό τό περιοδικό «ΓΟΝΕΙΣ» (Αὔ-
γουστος 1981) τό παραπάνω τόσο
εὐγλωττο καί χαρακτηριστικό ἄρ-
θρο τῆς κ. Ν. Μάνδρου.

«Ταχεία μετακίνηση» (πίνακας Άλεξ. Άλεξανδράκη).

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ
ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ '40

‘Ο άνθυπολοχαγός Ρεσέντας

Άποσπασμα από τό βιβλίο του ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΕΡΑΤΗ: «Τό Πλατύ Ποτάμι».

“Όπως γράφει προλογικά ό Α. Άργυρίου «Δέν ξέρω πόσα έργα τής γενιάς του ’30 θά έπιζήσουν, αλλά μου είναι δύσκολο νά φανταστώ ότι ένα από αυτά, «Τό πλατύ ποτάμι», του Μπεράτη, θά είναι μέσα στά χαμένα. “Όχι μόνο γιατί ή γραφή του είναι σημαντική — βασικός όρος, βέβαια — αλλά γιατί τό θέμα του, ό πόλεμος τής Άλβανίας, δίνεται ανάγλυφα. Είναι μιά τοιχογραφία προσώπων και πράξεων έποχής».

Άπό τό βιβλίο αυτό μεταφέρουμε τίς σελίδες 260 — 261 και 408 — 410, τής γ΄ έκδόσεως (1979, Έκδοτική Έρμής):

«Ό συναγερμός είχε λήξει και περνούσε βιαστικός μπροστά μας ένας ψηλός, λεπτός στρατιώτης μ’ ένα μαύρο τσεμπέρι στό κεφάλι, πού είχε δέσει τίς δυό του άκρες πού εξέείχανε πίσω στό σβέρκο του. “Όλη ή εμφάνισή του, από κατατομή του προσώπου μέχρι τή γρήγορή και λαμπυριστή έκφραση του μαύρου ματιού του, πού μάς κοίταζε στά πεταχτά (άν έλειπε ή στολή) θά σου θύμιζε Άραβα.

Νά, τουτός εδώ — τόν είδες; — ό καλύτερος πολυβολητής μου, Έβραϊός είναι. — (Έ! Μωυσή! — τί γίνεσαι, του φώναξε ό Σγουρός, κουνώντας του τό χέρι του. “Ό άλλος, έλαφρύς, γρήγορος κι ευκίνητος σάν ά-

«Κατάληψη έχθρικών θέσεων» (πίνακας Άλεξ. Άλεξανδράκης).

γριοκάτσικο εξακολουθούσε να τρέχει εκεί κάτω, κά-
νοντας νοήματα πώς τώρα θα επιστρέψει). Δεν ξέρεις
τί παλικάρι, τί σκύλος είναι. Σου φαίνεται περίεργο, έ;
Είχαμε πάντα κάποια άλλη ιδέα για τούς Έβραίους.
Μά σ' αυτόν τόν πόλεμο μπορώ να σου πω (έ, βέ-
βαια, είχαμε και κάποιες ελάχιστες μικρές εξαιρέσεις
— όπως έξ' άλλου και παντού) πώς οι Έβραίοι πολεμή-
σανε περίφημα, μά περίφημα σου λέω. Στο σύνταγμά
μου, ξέρεις, έχω πολλούς, μά πάρα πολλούς
Έβραίους, και ά! ναι, δεν ύστερούν σε τίποτα άπ'
τούς δικούς μας. Είναι φυσικό μου λές; Έ, βέβαια αυ-
τός ο πόλεμος δέ μοιάζει μέ κανέναν άλλο... Ού! δ,τι
θέλεις έχουμε τώρα στο σύνταγμα, κάθε λογής και
κάθε πάστας άνθρωπο. Μακεδόνες, Έβραίους, Κρη-
τικούς, Στερεοελλαδίτες — και κάθε μέρα μās στέλ-
νουνε κι άλλους, για να συμπληρώσουμε τά κενά μας
(ο Σγουρός κοιτούσε πάλι τίς άπό κάτω μας χαράδρες
κι άργοκουνούσε άσυναίσθητα, φαίνεται, τό κεφάλι
του), τά μεγάλα μας κενά. Κουράστηκε, κουράστηκε
πολύ αυτό τό σύνταγμα, Μπεράτη. Άπ' τήν άρχή δέν
έχει πάψει ούτε μία στιγμή. Και να σου πω τήν αλή-
θεια, ήθελα, ήθελα πολύ να τούς ξεκουράσω τούς
άνδρες μου, έστω και για καμιά δεκαπενταριά μέρες
μόνο. Όλο μās λένε κι όλο μās υπόσχονται, μά είναι,
φαίνεται, τέτοιες οί δυσκολίες...»

«Ξανακαβάλησα τή μάντρα και βγήκα έξω. Ή μέρα
είχε άρχίσει να γέρνει — σε λίγο ο ήλιος θα κρυβόταν
πίσω άπ' τό δυτικό βουνό. Όλες τουτέες οι συζητή-
σεις, πού δέ φτάνανε σ' ένα συγκεκριμένο συμπέρα-
σμα, μ' είχαν γεμίσει κούραση και μελαγχολία. Ένιω-
θα μία παράξενη άνάγκη για μοναξιά. Είχα πάρει τόν ί-
σιο δρόμο κι όλο άποτραβιόμουν άπ' τό κέντρο.
Έδω πέρα πιά ή κίνηση ήταν πολύ άραιή. Ο ήλιος έ-
δωσε κι άμέσως κατέβηκε μία σταχτογάλαζη έλαφρή
καταχνιά, πού έκανε θαρρείς τά πάντα ν' αναδίνουν
μία έντονότατη νοσταλγική πικρία. Κάτι παλιά γκρεμί-
σματα χορταριασμένα και κάτι ξεχαρβαλωμένα χαμό-
σπιτα, έρημα, τελειώναν τό δρόμο άπ' αυτή τή μεριά
και κάθε θόρυβος είχε καταλαγιάσει. Κανείς δέν περ-
νούσε, και είπα πιά να γυρίσω, όταν, πίσω άπό έναν
γκρεμισμένο μαντρότοιχο, άκουσα μία παράξενη φω-
νή, πού όλος ο τόνος της είχε κάτι τό ψιθυριστό και
τό άγωνιώδες μαζί:

«Κύριε Μπεράτη, έλεγε, κύριε Μπεράτη — δέ μέ
θυμόσαστε». Μπροστά μου στεκόταν ένας παράξε-
νος φαντάρος, πολύ κοντός, μ' ένα πολύ μεγάλο, για
τό κορμί του, άμπέχωνο, χωρίς ζωστήρα, πού κρεμό-
ταν γύρω του σαν καμπάνα, του 'φτανε σχεδόν ως τά
γόνατα, αφήνοντας να φαίνονται άπό κεί κάτω κάτι
ποδαράκια τόσα δά. Τά μανίκια του, πού φτάνανε πο-
λύ πιό κάτω άπ' τίς άκρες τών δαχτύλων, του τόν κά-

νανε σαν κουλό κι απ' τ'α δυό χέρια. Τό δικωχό του, πού 'ταν χωμένο βαθιά ως τ'α μάτια του, με κατεβασμένα τ'α πλαϊνά του, δέν άφηνε παρ'ά ένα μικρό τμήμα του προσώπου του ελεύθερο, κι οί άρβύλες του ήταν πολύ μεγάλες, κατασκονισμένες, με γυρισμένες τ'ς άκρες τους πρ'ός τ'α πάνω, σαν τσαρούχια.

«Δέ με γνωρίζετε;» έλεγε με τήν ίδια φωνή. «Δέν είμαι ό άνθυπολοχαγός Ρεσέντας — στό Μπούμπεισι; Ντύθηκα έτσι γιά νά μή μ' άναγνωρίσουν οί Γερμανοί — γιατί, καταλαβαίνετε, όπως είμαι 'Ισραηλίτης κι άν με δοϋν κι άξιωματικό...»

Έγινε άξαφνα φ'ως στό μυαλό μου κι είδα έντονα πάλι μπροστά μου τό άμπρι μας στό Μπούμπεισι, πού όλη μέρα άντηχοϋσε απ' τό γέλιο του, τ'α πειράγματα του, απ' τήν άσταμάτητη εύθυμία του. Τόν είδα καθισμένο μέσα σέ κείνο τό παχνί, με τ'α πόδια του πού κρέμόντουσαν κι όλο τ'α κούναγε άνήσυχα σαν άταχτο παιδί, με τ' άεκίνητα χέρια του, κάτι πάντα νά διηγίεται καί νά γελάει, έν'ω ένα κερί τρεμόπαιζε πάνω στήν κασ'όνα πού 'ταν κολλημένο, κι έξω, καί στήν όροφή μας οί όλμοι πέφτανε βροχή. Τόν είδα, πρ'ωτον απ' όλους ν' άρπάζει τό κράνος του καί τό περιστροφή του, σαν γινότανε συναγερμός, καί νά ξεχύνεται έξ' απ' τήν πόρτα σ'ά νά τρέχει σέ γλέντι, γιά νά βρεθεί στό πρ'ωτο χαράκωμα με τούς άντρες του — κι όταν επέστρεφε νά διηγίεται ό,τι είχε νά διηγηθεί σ'ά νά μιλοϋσε γιά τό πιό συναρπαστικό παιχνίδι. Είχε ένα ωραίο κεφάλι, γλυκό, με μεγάλα γαλάζια μάτια ύγρ'α, με κείνη τήν παράξενη λεπτή εύγένεια πού δίνουμε σ' όρισμένους άγίους μας — κι όλα τούτα τ'α πολεμικά φερσίματα σέ παραξένευαν πολύ. Μοϋ 'χε κάνει έντύπωση τότε, όταν είχα μάθει π'ώς, άν κι Έβραϊος, ήταν μόνιμος άξιωματικός μας, πού μόλις είχε βγει απ' τή Σχολή Εϋελπίδων, γιατί δέν ήξερα π'ώς ύπάρχουν καί Έβραίοι άξιωματικοί στό στρατό μας. Βέβαια, τό Μπούμπεισι. Εκείνη τή νύχτα πού θ'α γίνονταν αύτή ή πολυπόθητη άντικατάσταση τ'ων τμημάτων γιά νά πάει νά ξεκουραστεί, έπιτέλους τό τάγμα τους καί τό σύνταγμα τους γιά λίγο (τό 1ο Τάγμα του

90ου Συντάγματος). Ό μόνος πού στό Μπούμπεισι με τό καινούργιο τάγμα πού θ'α 'ρχόταν (3ο του 29ου) θ'α 'μουν έγώ, γιά νά εξακολουθήσω τ'ς έκπομπές. Έτσι έζησα — σαν θεατής — αύτή τήν άντικατάσταση, βουτηγμένος μέσα σ' αύτή τήν άτμόσφαιρα τ'ής άνυπόμονης, χαρωπής άναταραχής γιά όσους φεύγαν καί τήν άργή, τή βαρύθυμη διάθεση όσων έρχόντουσαν, τό άκατατόπιστό τους, τήν κρυμμένη άνησυχία τους, πού δέ θέλαν νά προδοθεί — πού φτάνανε λαχανιασμένοι από κάτω καί τ'α μάτια τους έξέταζαν με δυσπιστία τό κάθε τι γιά νά δοϋν ως πού μπορεί νά προστατέψει.

Ήτανε πίσσα τό σκοτάδι. Όλοι οί άξιωματικοί του τάγματος πού έφευγε, κι ό Ρεσέντας μαζί είχαν βγει στήν πόρτα του άμπριου κι όλο σκύβανε καί λέγανε ψιθυριστά ότούς λαχανιασμένους φαντάρους του άλλου τάγματος, πού άνηφορίζανε σκυφτοί σ'τά δύο. «Σιγά σιγά. Μή χτυπάτε τ'α όπλα σας καί τ'α κράνη σας. Τ'α κιβώτια νά μήν κουδουνίζουν. Σιγά σιγά. Ήσυχία. Είναι πολύ κοντά τ'α 'Ιταλικά χαρακώματα. Πιό σιγά. Ένας ένας νά περνάει. Σιγά». Καί μέσ στή φωνή τους, μέσα σ' αύτή τήν ύπόδειξή τους, όσο χαμηλή κι άν ήταν, κουδούνιζε μι'ά τέτοια χαρά πού, έπιτέλους, φεύγουν αύτοί καί δέν είναι πι'ά ψέματα π'ώς ήρθαν οί άντικαταστάτες — πού, νάτοι! περνούν μπροστά τους, όχι, δέν είναι πι'ά ψέματα π'ώς θ'α μ'ορέσουν λίγο νά ξεκουραστοϋν κι αύτοί, μετά πέντε κατασύνεχους μήνες — Βέβαια, τό θυμάμαι εκείνο τό βράδυ. Θ'α 'ταν νομίζω — φαντάσου είρωνεία — μι'ά ή δυό μέρες πρίν από τ'ς έξι 'Απριλίου.

Λένε π'ώς αύριο τό πρ'ωί μπαίνουν έδ'ω, έλεγε με τόν άγωνιώδη ψιθυρισμό του ό κοντούλης φαντάρος, κουνώντας έδ'ω κι εκεί, σαν άδέξιο νευρόσπαστο, τ'α μανίκια του πού δέν είχαν χέρια. Τί με συμβουλευέτε νά κάνω, κύριε Μ'περάτη. Π'ώς νά φύγω. Πού νά πάω; Από πού; Γιατί, καταλαβαίνετε, άν μαθαίνανε... Τ'α χέρια του κρεμάστηκαν πάλι βαριά, άνήμπορα, σαν δυό στρογγυλοί σωλήνες, σ'τά πλάγια του καί με κοιτούσε, περιμένοντας».

«'Υπέρ Βωμ'ων καί 'Εστι'ων» (Πίνακας 'Αλεξ. 'Αλεξανδράκη).

«Ἐνθα οὐκ ἔστι πόνος...»

«Γεωργία Δημητρίου Μπέρη»,
«Ἐδῶ».

«Θέση 28. Περάστε».

Ἡ Γεωργία μπήκε στοὺς πόλιν, κάθησε στὴ θέση 28, ἔβγαλε τὴ ζακέττα τῆς, ἔριξε μιά ματιά στοὺς συνεπιβάτες τῆς καὶ ἀφαιρέθηκε κοιτώντας τὰ σπῆτα τῆς πολιτείας. Μηχανικά ἔπαιζε μὲ μιά ἀλυσίδα πού συγκρατοῦσε πάνω στὴν καρδιά τῆς ἓνα χρυσό ἀστέρη.

Σὰν βγήκε πιά τὸ αὐτοκίνητο ἀπὸ τὴν πολιτεία κι ὁ κόσμος μαζεύτηκε στὶς συλλογές του, ἡ Γεωργία ἔνοιωσε τὸ διπλάνο τῆς νὰ τὴν σκουντάει ἐλαφρά. Γύρισε.

«Συγγνώμη. Εἶστε Ἑβραία;»

«Ὁχι».

«Εἶδα πού φορᾶτε τὸ ἀστρο... Εἶμαι Ἑβραῖος, ξέρετε».

«Εἶναι κάποιο ἀνομνηστικό».

Εἶπε καὶ χαμογέλασε εὐγενικά. Ὁ συνεπιβάτης κούνησε τὸ κεφάλι του μόνο καὶ δὲ συνέχισε τὴν κουβέντα. Τὸν ἔτρωγε ἡ περιέργεια, ἀλλὰ τὸ κορίτσι δὲν εἶχε διάθεση γιὰ κουβέντα. Ἐγείρε πίσω στοὺς κάθισμα, μισόκλεισε τὰ μάτια καί...

Ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς μάνας τῆς, πού τῆς ἔλεγε νὰ πάει στοὺς καρβουνιάρικο νὰ πάρει δύο ὁκάδες κάρβουνα. Ἐκεῖ στὴ γειτονιά. Τὸ μεσημέρι θὰ ἔρχονταν γιὰ φαῖ ὁ Σταῦρος μὲ τὴ γυναῖκα του. Κάτι ἔπρεπε νὰ μαγειρέψουν, ἔστω καὶ μιά χούφτα μπλουγούρι, ἀπὸ τὸ κρυμμένο, γιὰ μιά ὥρα ἀνάγκης. Δύσκολοι καιροί, βλέπεις. Ἡ μάνα, σὰν ἔρχονταν ὁ Σταῦρος μὲ τὴ γυναῖκα του, ὅλο μωρμουρούριζε. Δὲ μπορούσε ἀκόμα νὰ τὸ χωνέψει πῶς ὁ γιὸς τῆς παντρεύτηκε Γερμανίδα, ἔστω κι ἂν τὴν ἔλεγε Μαίρη. Ἀνάγκη ἦταν δὲ, στὶς παραμονές τοῦ πολέμου, νὰ φέρει τὸν ὀχτροὺς στοὺς σπῆτα κι ὅλη ἡ γειτονιά νὰ φιλορωταίει ἀπὸ πού εἶναι ἡ Μαίρη, ἔτσι κατὰξανθὴ καὶ ψιλή καὶ παχουλὴ, μὲ χρώματα ξενικά στοὺς πρόσωπο. Ἡ μάνα ἔλεγε πῶς εἶναι Ἑγγλέζα. Δὲ μιλοῦσε δὲ καὶ τὰ ἑλληνικά καλὰ, γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ νύφη. Γι' αὐτὸ ἔτρεπε τὸ φυλοκάρι τῆς κάθε φορὰ πού ὁ Σταῦρος ἔρχονταν στοὺς σπῆτα. Οἱ γείτονες ἔστεκαν στὰ κατώφλια τους καὶ περίμεναν νὰ τὴν ἴδουν. Νὰ τὴν καλημερίσουν. Εἶχαν ψυλλιαστῇ κι ὅλο συμβούλευαν τὴ μάνα νὰ φυλάγεται ἡ νύφη. Ὦρες δύσκολες, μὴ καὶ κάποιος προδότης τοὺς κάψει. Ἄκουε μιά Ἑγγλέζα στὴ γειτονιά. Μιά συμμαχικὴ σημαία θαρρεῖς, πού ἀνέμιζε λευτεριά. Καί... πάλι ὅμως δὲν τοὺς ἔμοιαζε γιὰ Ἑγγλέζα...

Ἡ Γεωργία τὰ ἤξερε ὅλα. Αὐτὸ τὸ κορίτσι ἦταν ἄλλος μπελὰς τῆς μάνας. Ποτὲ δὲν τὴν εὕρισκες στοὺς κρεβάτι τῆς νύχτας. Πού γύριζε; Ποιὸς ξέρει! Εἶπε νὰ τὰ πεί τῷ Σταῦρου, τοῦ μόνου προστάτη τῆς φαμελιάς, μὰ φοβόταν. Πού ξέρεις τί σοὶ πράμα εἶναι ἡ γυναῖκα του. Ἐχεις μπῆσα στὴ Γερμανίδα; Ψιλαστέναζε ἡ μάνα. Παρακάλαγε, Ὑποπτευόταν: «Μπρέ θυγατέρα, μὴ μὲ πάρεις στοὺς λαιμοὺς σου, ἄλλον δὲν ἔχω ἀπὸ σένα. Κάτσε φρόνιμα, ξέρω πῶς κάτι σκαρώνεις ἐσύ μ' ἐκεῖνα τὰ παιδιὰ. Θὰ σὰς σκοτώσουν».

«Μὴ σκιαζεσαι. Εἶμαστε δεμένοι, μάνα, μὲ τὴν τιμὴ».

«Δὲ λέου γι' αὐτό... μπρέ Γεωργούλα μου, δὲ λέω τὰ ἑρωτικά...»

«Οὔτε κι ἐγὼ μάνα».

Ἐκεῖ σταματοῦσε ἡ κουβέντα. Πολλές, ἀτέλειωτες νύχτες.

Πῆγε στοὺς καρβουνιάρικο ἡ Γεωργία. Πήγαινε συχνὰ στοὺς καρβουνιάρικο. Δίχως ν' ἀγοράζει κάρβουνα. Οὔτε δαδὶ γιὰ προσάναμμα. Χαῖδευε μάλιστα καὶ ἓνα μεγάλο σκυλί, πού ἦταν δεμένο στοὺς πίσω καμαράκι. Ἐκεῖ πού ἔμεινε ὁ καρβουνιάρης μὲ τὴ γυναῖκα του. Μερικὲς φορὲς κουβέντιαζε μὲ τὸ σκύλο. Τοῦλεγε γιὰ τὴν ἀλυσίδα πού ἦταν δεμένος. Τοῦλεγε γιὰ τὴ λευτεριά, σιγὰ - σιγὰ ὅμως, γιὰτί μπαίνουν πελάτες στὴν ἀποθήκη. Καὶ ψαχούλευαν γιὰ κανὰ χοντρό κάρβουνο. Κι ἀνακάτωναν τὴ σκόνη, ἔτσι πού κι ὁ σκύλος ἀκόμα φταρνιζόταν.

Ἐκεῖνο τὸ μεσημέρι ἡ Γεωργία εἶδε τὸ Σταῦρο πού μπήκε στὴν ἀποθήκη καὶ ἔπασσε κουβέντα μὲ τὸν καρβουνιάρη καὶ τὴ γυναῖκα του.

Ἡ Μαίρη ἦταν σπῆτα καὶ βοηθοῦσε τὴν πεθερά τῆς. Εἶχε φέρει μάλιστα καὶ δύο γερμανικὲς κονσέρβες καὶ μιά μεγάλη κουραμάνα. Ἡ Γεωργία ἔκοψε τὴ μισὴ καὶ τὴν ἔκρυψε. Κάποιοι πεινασμένοι θὰ τὴν μοιράζονταν τὸ βράδυ. Ἡ ὀργάνωση πού δούλευε ἡ Γεωργία ἤξερε πῶς εἶχε νύφη Γερμανίδα. Τῆς εἶχαν, μάλιστα, ἀναθέσει νὰ τὴν παρακολουθεῖ. Τοῦτο ἦταν τὸ πιὸ δύσκολο ἔργο. Πῶς νὰ τὴν παρακολουθεῖ, πού καὶ στὴν ἀριστοκρατικὴ γειτονιά καθόταν καὶ καθόλου δὲν ἔβγαине ἔξω καὶ ὅπως ἔλεγε ὁ Σταῦρος, οὔτε ἤθελε νὰ ξέρε τίποτα γιὰ τοὺς Γερμανοὺς.

Τὶς κονσέρβες καὶ τὴν κουραμάνα τ' ἀγόρασε ὁ Σταῦρος. Καὶ ὁ Σταῦρος δὲν ἦταν ὁ ἀνθρωπος πού θὰ πρόδιδε τὴν τιμὴ. Πῶς παντρεύτηκε τὴ Μαίρη, ἐκεῖ στὰ ξένα πού σπουδαζε, εἶναι ἀπὸ κείνα πού δὲν τὰ κάνει πρόσθεση ἢ λογική. Σὰν βρέθηκε μόνη μὲ τὸν ἀδελφὸ τῆς τὸν ρώτησε.

«Τοὺς γνωρίζεις τοὺς καρβουνιάρηδες; Μόλις ἔρθεις σέ μᾶς τὴν περισσότερὴ ὥρα τὴν περνᾷς στὴν ἀποθήκη».

«Ἄκου, Γωγούλα, μὴ ρωτᾷς τίποτα. Οὔτε κι ἐγὼ σέ ρωτῶ. Σοὺ ἔχω ἐμπιστοσύνη. Ἐχε μου ἐμπιστοσύνη. Στὶς μέρες πού ζοῦμε ὁ καθεὶς πρέπει νὰ ἔχει κλειστό τὸ στόμα του. Ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του».

Κοιτάχτηκαν στὰ μάτια. Κι ἀγκαλιάστηκαν. Ἡ Γεωργία, ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή, χασομεροῦσε ἀκόμα πιὸ πολὺ στοὺς καρβουνιάρικο.

Πρόσεξε τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ζευγαριοῦ. Τὶς κινήσεις τους. Τὰ χέρια τους. Τὰ μωρμουρούμενα πρόσωπα. Μιά μέρα μάλιστα ἔφερε σ' ἓνα φλιτζάνι βαφὴ γιὰ τὰ μαλλιά κι ἓνα πινέλλο.

«Ἀρχισαν νὰ ξεβάφουν τὰ μαλλιά σου καὶ τὸ μoustaki σου» εἶπε στὸν ἄντρα, «πέρασέ τα ἓνα χέρι. Τώρα εἶναι δύσκολα ὅλα. Σφίγγουν τὰ μέτρα κατὰδίωξη».

Κοιτάχτηκαν ὁ ἄντρας «ἡ γυναῖκα. Βουβὰ. Δὲν εἶπαν τίποτα. Ἡ Γεωργία κατὰλαβε τὸ νόημα τῆς ματιᾶς τους. Τοὺς ἔδωσε τὸ χέρι καὶ εἶπε σιγὰ.

«Δὲν ξέρω τίποτα γιὰ σὰς. Εἶστε φίλοι τοῦ ἀδερφοῦ μου. Φτάνει. Εἶστε φίλοι μου. Νὰ τὸ ξέρετε. Φίλοι μας».

Τὸ ζευγάρι δὲν κοιμήθηκε ἐκεῖνη τὴ νύχτα. Ἀκούγονταν πυροβολισμοὶ μακριὰ, πάνω στοὺς λόφους. Δὲν ἦταν, ὅμως, τοῦτῃ αἰτία. Στὸ καμαράκι, πίσω ἀπὸ τὸν καρβουνιάρικο, ἔνοιωναν κάποια ἀσφάλεια. Ὁ Σταῦρος τοὺς εἶχε

Η φωτογραφία αυτή δεν ταυτίζεται χρονικά με την περίοδο του Κεφάλαιου αυτού. Δεν πάρθηκε τις πρώτες μέρες της Κατοχής, αλλά είναι σημαντική γιατί προκειται για τη Θεσσαλονίκη. Η γερμανική λεζάντα αναφέρει απλά: «Ελλάδα 1943», χωρίς άλλη σημείωση. Είναι κατά πάσα πιθανότητα Έλληνες Έβραίοι το 1943, που συγκεντρώθηκαν στη Θεσσαλονίκη για να οδηγηθούν στο θάνατο, με λίγα ρούχα και με την ψευδή υπόσχεση πώς θα μεταφερθούν στα ανατολικά, στην Πολωνία, όπου υπήρχε μεγάλη κοινότητα Έβραίων και όπου θα έβρισκαν εργασία. Οι βλοσυροί, όμως, Γερμανοί φρουροί των αθώων εκείνων ανθρώπων γνώριζαν άριστα τι σήμαινε μεταφορά προς την Ανατολή.

Έλληνες Έβραίοι της Θεσσαλονίκης έχουν συγκεντρωθεί για να οδηγηθούν στο σιδηροδρομικό σταθμό και από κει στο Λουσθις και την Τρεμπλίνκα, στους θάλαμους αερίων. Από τους 60.000 Έλληνες Έβραίους που ζούσαν στη συμπρωτεύουσα πριν από τον πόλεμο έπιζήσανε μόλις 5.000 μετά τον πόλεμο. Οι Έλληνες πατριώτες όμως, αλλά και πολλοί Ιταλοί στρατιωτικοί, έσωσαν πολλούς Έβραίους με δικό τους κίνδυνο. Ιδιαίτερα στην Αθήνα ή έβραϊκή παροικία σχεδόν σωθηκε ολόκληρη, χάρη και στη βοήθεια των Ελλήνων.

(Φωτογραφίες και κείμενο από τό βιβλίο του Β. Π. Μαθιόπουλου: «Εικόνες Κατοχής: (Μετόπη, Αθήνα 1980, σελ. 30).

βρεϊ τή μάντρα καί τό καμαράκι. Εἶχαν κάτι λεφτά ν' ἀγοράσουν τήν ἐπιχείρησι, πού τήν πουλοῦσε ἡ χήρα ἐκείνου τοῦ σκοτωμένου στό 'Αλβανικό.

Ὁ Σταῦρος ἦταν μεγαλωμένος στή γειτονιά. Κι εἶχε ὑπηρετήσει φαντάρους μαζί μέ τόν Σωτήρη, τόν σημερινό καρβουνιάρη. Εἶχαν δεθεῖ μέ βαθιά φιλία, ἀδιάφορο κι ἄν δέ βλέπονταν γιατί ζοῦσαν σέ ἄλλες πόλεις. Σάν λοιπόν ὁ Σωτήρης βρέθηκε στήν ἀνάγκη, στό Σταῦρο κατάφυγε γι' βοήθεια. Τόν μόνο πού διάλεξε ἀνάμεσα σέ τόσους φίλους. Ὡς νά περάσει τό κακό ἔπρεπε ν' ἀλλάξει πρόσωπο ὄνομα, ἐπάγγελμα. Ἔτσι κι ἔγινε. Ἦταν μέρες γιορτινές. Πρωτοχρονιά. Κάθονταν ὁ Σωτήρης καί ἡ Ἑλένη, ἡ γυναίκα του, κουβαριασμένοι στό κρεβάτι τους κι ἀναλογίζονταν.

Τό φῶς, τόν τόπο, τό σπίτι. Νιόπαντροι ἦταν. Οἱ δύο τους πιά, μόνοι. Σά νά μήν εἶχαν γονεῖς, φίλους, συγγενεῖς. Μόνοι σ' ἓνα καρβουνιάρικο, σέ μιά μεγάλη πολιτεία, ὅπου ἔρχονταν οἱ νοικοκυρές καί συνταύλιζαν τή φωτιά τῆς ἐστίας.

«Μιά χούφτα κάρβουνα, κυρ- Σωτήρη».

Χτύπησε ἡ πόρτα. Νύχτα πιά. Ὅπου νά 'ναι θ' ἀλλάξει ὁ χρόνος. Τό ζευγάρι λαχτάρησε. Ἦταν νηστικοί κι οἱ δύο. Ἦταν πονεμένοι. Ἀφουγκράστηκαν, Φιλικό τό χτύπημα. Ἡ φωνή τοῦ Σταύρου. Χαμογελαστό τό πρόσωπό του.

«Ἄντε σηκωθεῖτε καί πᾶμε σπίτι. Ἡ Μαίρη μ' ἔστειλε νά πάρω τή μάνα, τή Γεωργία καί σᾶς. Προπάντων ἐσᾶς, μοῦ εἶπε».

Ἡ Ἑλένη, αὐτόματα, πέρασε τά χέρια στά μαλλιά, τό φουστάνι, τό πρόσωπο.

«Καλή εἶσαι», εἶπε ὁ Σταῦρος καί πρόσθεσε, «πρέπει νά ἔρθετε. Δέν τόχοιμε σέ καλό ν' ἀφήνουμε δύο φίλους μόλους, χρονιάρια μέρα».

«Κι οἱ δικοί σου τί θά ποῦν; Δέν ξέρουν...»

«Δέ θάρθουν, Ἑλένη. Ἡ μάνα περιμένει τή Γεωργία κι ἡ Γεωργία δέν εἶναι σπίτι. Εἶπα καληνύχτα στή μάνα μου. Πᾶμε πρὶν μᾶς πιάσει ἡ κυκλοφορία».

Μαῦρα καί πικρά ἔτρεχαν τά συγκρατημένα δάκρυα στό πρόσωπο τῶν καρβουνιάρηδων. Λές κι ἡ καρβουνόσκονη εἶχε ποτίσει τούς ἀδένες τους. Τό δέντρο μέ τά στολίδια του. Τό ἄσπρο τραπεζομάντηλό, τό φαγητό, τό ψωμί, ἡ Μαίρη, πελώρια καί λαμπρή, στή μέση τῆς κάμαρης, μέ τά χέρια ἀνοιχτά νά τούς καλωσορίσει. Κι ἐκεῖ σέ μιάν ἄκρη τό πικάπ ἔπαιζε ἄρκετά δυνατά τά γερμανικά χριστουγεννιάτικα τραγούδια. Ἀνατρίχιασαν. Ὁ Σωτήρης μισότρωγε καί συλλογιζόταν τί νόημα εἶχε ὅλη τούτη ἡ παράσταση. Γιατί δέν ἦρθαν οἱ ἄλλοι, γιατί τούς πῆρε τόσο βιαστικά, γιατί ἐπέμενε ἡ Μαίρη... Μήπως ἦταν τελικά μιά καλοσχεδιασμένη παγίδα... μήπως χτυπήσει τό κουδούνι, μήπως ἔρθουν οἱ ὀχτροί;... Ἄκουε ὁ Σωτήρης τί λέγανε στή γειτονιά γιά τή γυναίκα τοῦ Σταύρου. Κατάσκοπος, λέγανε πῶς ἦταν. Προδότρια.

Ἀπόφευγαν νά μιλᾶνε καί στή γριά τή μάνα. Πού ξέριες καμιά φορά. Μήπως τάχα δέν τήν εἶχαν δεῖ τίς νύχτες νά παραφυλάει πίσω ἀπ' τό παράθυρο τῆ θυγατέρα της πού ξεπόρτιζε;

Ὡστόσο περνοῦσε ἡ ὥρα. Ἀλλάξε ὁ χρόνος. Κανένα κουδούνι δέ χτύπησε. Ἡ Μαίρη σέρβιρε πόντς. Πίνανε καί ξαναπίνανε. Εἶχαν ἀνάγκη ὅλοι τους νά πνιγοῦνε μέσα σ' ἐκεῖνο τό πόντς. Ὁ καθένας γιά τό δικό του λόγο. Τό γραμμόφωνο ἔπαιζε βάλς. Ἀγκαλιάστηκαν τά ζευγάρια καί χόρευαν. Δέ βαριέσαι, μιά στιγμὴ περνάει ὁ θάνατος, μιά στιγμὴ περνάει κι ἡ ζωὴ. Ζαλίζουν τά κύματα τοῦ Δούναβη μέσα ἀπὸ πολλά δυνατά πόντς καί ξαπλώνουν τό κορμί νά ξηποσάσει πάνω στήν ἄμμουδιά τῆς πατρίδας. Πού δέ σέ ρωτάει ποιός εἶσαι, ἄν σπούδασες γιατρός κι ἔγινες καρβουνιάρης. Ἄν δέν πρόλαβες νά πάρεις τό δίπλωμα. Ἄν

σοῦ ψαλίδισαν τά μαλλιά γιά νά μὴ σέ γνωρίζουν, ἄν εἶχες συμφιλιτῆτρια μιά ὁμορφὴ κοπέλλα μέ μακρυές κατάρμαυρες κοτσίδες, πού τήν παντρεύτηκες νύχτα, βιαστικά - βιαστικά κι ἄκουσες τὸν ἱερωμένο νά λέει.

«Ἡ τελευταία μου εὐλογία».

Γιατί, παππούλη, ὑπάρχουν ἀκόμα οἱ ἄνθρωποι πού παντρεύονται. Θά ὑπάρχουν. Κι ἐμεῖς χορεύουμε... Λά λά λά λά... Ἔτσι τό ὄνειρεύτηκε ἡ γυναίκα. Νά χορεύει στήν κρυστάλλινη αἴθουσα, μ' ἐκείνον πού ἀγαποῦσε, καί οἱ καθρέφτες ὁλόγυρα τὸν πολλαπλασίαζαν σέ τόσους κι ἄλλους τόσους. Καί φοροῦσε, λέει, τό φόρεμα τῆς νόνας, τό οἰκογενειακὸ κειμήλιο, ὅλο δαντέλα καί...

Χτύπησε τό κουδούνι στριγγλά. Νάτο. Ἦρθε. Μέ μουσική... πάνω στήν ἄμμουδιά τῆς πατρίδας, πού δέν ρωτάει τίποτα, ἀλλά...

Μισομεθυσμένη ἡ Μαίρη, μ' ἓνα ποτήρι στό χέρι, χαμογελώντας, ἀνοίξε τήν πόρτα. Ὁ Σταῦρος, μέ τά χέρια ἀκόμα κύκλο, σά νά κρατοῦσε τή μέση τῆς γυναίκας του, περιμενε.

Μπήκαν δύο Γερμανοὶ μέ τά ὄπλα τους καί τή Γεωργία στή μέση. Ἡ Μαίρη ἔβαλε τά γέλια κι ἔτρεξε στό πόντς, γέμισε δύο ποτήρια, ἀγκάλιασε τοὺς Γερμανοὺς καί τή Γεωργία κι εὐχήθηκε χρόνια πολλά. Κανείς δέν μπόρεσε νά συνειδητοποιήσει σωστά τί ἔγινε. Ὁ Σωτήρης καί ἡ Ἑλένη σκέφτηκαν πῶς ὁ θάνατος εἶναι πῶς φιλικὸς σάν ἔχεις ἑλιστεῖ ἀπ' τό ὄνειρο μιάς στιγμῆς.

Ὁ Σταῦρος ἀμάρτησε φριχτά, γιά ἓνα δευτερόλεπτο. Σκέφτηκε τήν προδοσία καί εἶπε τή γυναίκα του «γουρούνη καί πόρνη».

Μόνο ἡ Μαίρη στεκόταν λαμπερή, ὅπως πάντα, μέ τά ξανθὰ της μαλλιά καί τή γερμανικὴ γλώσσα νά λέει καί νά λέει... Ἡ Γεωργία δέ μιλοῦσε καθόλου. Ἐκανε νά πει κάτι καί σά νά μετάνιωινε σιωποῦσε. Κοίταζε μόνο στά μάτια τὸν ἀδελφὸ της πού, μέ τό κορμί ὀρθωμένο, παρακολουθοῦσε τό διάλογο τῆς γυναίκας του μέ τοὺς Γερμανοὺς. Μόνο σάν οἱ Γερμανοὶ τσοῦγκρισαν τά ποτήρια τους μέ ὅλους, ἀκόμα καί μέ τή Γεωργία, ὁ Σταῦρος πρόσφερε ταιγάρα σάν καλὸς οἰκοδεσπότης. Οἱ Γερμανοὶ τά πῆραν, τά ἔβαλαν στό τσεπάκι τῆς στολῆς τους, χαιρέτησαν κι ἔφυγαν.

Ἡ πόρτα ἔκλεισε κι ἡ Μαίρη, ἔπεσε κάτω, κοντά στό χριστουγεννιάτικο δέντρο κι ἔκλεγε μέ λυγμούς. Ἡ Ἑλένη πλησίασε κοντά της, γονάτισε κι ἔκανε νά τή σηκώσει. Ἵσως μέσα στήν ταραχὴ της, μέσα στή γενικὴ ἀτμόσφαιρα, νόμισε πῶς ἄκουσε μιά φράση νά ξεφεύγει ἀπ' τό στόμα τῆς Μαίρης. Μιά φράση σημαδιακή, πού τήν ἔλεγε ὁ παπτοῦς, σάν ἤθελε νά εὐχαριστήσῃ τό Θεὸ γιά τή σωτηρία του.

Ἡ Γεωργία στό μεταξύ ἐξήγησε πῶς ἐρχόταν στοῦ ἀδερφοῦ της καί πῶς ἐπειδὴ ἦταν περασμένη ἡ ὥρα τήν ἔπιασαν. Πῆγε σπίτι καί τῆς εἶπε ἡ μητέρα της πῶς ἦρθε ὁ Σταῦρος νά τίς πάρει. Μήπως δέν τῶξερε τάχα; Ἔτσι ἀνάγκασε τοὺς Γερμανοὺς νά τή συνοδεύσουν. Εἶχε πάντα μαζί της μιά κάρτα, πού ἔγραφε γερμανικὰ τὸνομα τῆς Μαίρης καί τή διεύθυνσή της, γιά τήν ἐσχατὴ ὥρα ἀνάγκης.

Ὡστόσο, ἡ Γεωργία μέ τό Σταῦρο κρυφομιλοῦσαν. Δυὸ λέξεις μόνο πνίγηκαν μέσα σέ ἓνα γεμάτο ποτήρι πόντς. Πνίγηκαν γιά νά ζήσει ἓνας ἄνθρωπος.

«Ξέφυγε. Παράσυρα τοὺς Γερμανοὺς».

Ἡ Γεωργία εὐτυχισμένη εὐχόταν γιά τὸν καινούργιο χρόνο.

Ἐνα πρωὶ ἡ γειτονιά εἶδε κλειστό τό καρβουνιάρικο. Τό σκυλὶ ἐλεύθερο στεκόταν στό δρόμο, μπροστά στήν πόρτα καί μύριζε τὸν ἀέρα. Κανείς δέν ἔμαθε τί ἀπόγινε ἐκεῖνο τό ζευγάρι. Θαρρεῖς κι ἀνοίξε ἡ γῆς καί τοὺς κατάπιε.

Τά πράγματα εἶχαν σφίξει τρομερά. Οἱ ἄνθρωποι φο-

βόνταν και την καλημέρα. Ή μάνα έξακολουθούσε να καρτεράει πίσω απ' τό παραθύρι. Πότε πότε έρχόταν κι ό γιός, αλλά σπάνια. Ή μάνα μιά φορά τόν ρώτησε, μέ νοήματα, γιά τούς καρβουνιάρηδες. Κι εκείνος κούνησε τό κεφάλι. Καλά είναι, άσφαλισμένοι. Αυτό ήθελε νά πει ό Σταύρος.

Τόν είχε είδοποιήσει ή Γεωργία πώς θά έκαναν μπλόκο στή γειτονιά. Καί τούς πήρε σπύτι του τή νύχτα. Τό πρωί ταξίδευσαν κατά τό νοτιά. Μέ άλλα πρόσωπα, μέ άλλα ρούχα, μέ άλλα όνόματα. Ή όργάνωση τά είχε κανονίσει όλα. Αυτή τή φορά έπιασαν δουλειά σέ νοσοκομείο. Ήταν ή δουλειά τους. Κι ήταν και μιά πορεία πρós ένα δρόμο πού ύπρχε κάποια έξοδος.

Τό νοσοκομείο ήταν στό Μοριά. Ό άρχίατρος τούς περίμενε.

Αυτόν τόν έλεγαν 'Ηλία. Έκείνη τώρα τήν έλεγαν 'Αναστασία. Πέρασε σχεδόν ένα έξάμηνο πού δούλευαν στό νοσοκομείο. Έκείνος στό χειρουργείο, εκείνη, συνήθως, νυχτερινή νοσοκόμα. Πρόσφυγες απ' τό Βορρά, έίπανε. Έμεναν στό νοσοκομείο. Κανείς δέν τούς ήξερε. Κανένα συναπάντημα. Σεβαστό τό νοσοκομείο. Λεβέντης ό άρχίατρος. Μιά νύχτα έφεραν πέντε βαριά πληγωμένους. Ό Ιδιος ό άρχίατρος ήταν παρών. Δέν είχε φύγει καθόλου εκείνη τήν ήμέρα. Ήταν τό μοναδικό μεγάλο νοσοκομείο στήν πόλη κι οι μάχες μέ τούς άντάρτες είχαν πυκνώσει. Τό νοσοκομείο ήταν γεμάτο. Οι Γερμανοί κάθε τόσο έκαναν μπλόκο παντού. Έκτελέσεις, συφορές, άντίποινα. Ή πόρτα, όμως, μέ τή φωτεινή γραφή τής λευτεριάς είχε σχεδιαστεί πίσω απ' τό χαρκόματα.

Ή 'Αναστασία ήταν σκυμμένη πάνω από μιά χειρουργική, πού μόλις τής είχαν παραδώσει. Προσπαθούσαν, δσους κατάφερναν νά μπδουν κρυφά στό νοσοκομείο απ' τούς άντάρτες, νά μόν έρχονται σ' έπαφή μέ άλλους άρρώστους. Τούς νοσήλευαν κρυφά και ή ένταση, κάθε φορά πού ύπήρχανε τέτοια περιστατικά, ήταν στό κατακόρυφο της. Ό άρχίατρος και τό προσωπικό έπαιζαν τό κεφάλι τους. Τό 'ξεραν μά τό 'παιζαν. Αυτή τή γυναίκα μέ τόν έπίδεσμο στό κεφάλι, τήν είχαν σέ μιά πρώην άποθήκη ιματισμού. Ή 'Αναστασία τήν ταχτοποίησε και κάθισε δίπλα της. Αυτή τήν έντολή είχε. Έπρεπε νά είναι κάποιο σπουδαίο πρόσωπο. Αυτό τό πρόσωπο πού ή 'Αναστασία τό γνώριζε. Ήταν σίγουρη πώς τό γνώριζε... Λαγοκοιμόταν. 'Υστερα απ' τήν κούραση τής μέρας και τής νύχτας. Άνοιξε τό μάτια μέ τήν άγωνία πώς κάτι τής συνέβη. Τήν παρακολουθούν. Τά μάτια τής γυναίκας ήταν όλάνοιχτα. Καί τήν κοίταζαν. Τήν κοίταζαν, τήν κοίταζαν, σά νά προσπαθούσαν νά συνειδητοποιήσουν μιά εικόνα. Καί τά χείλη σχημάτισαν ένα όνομα. «Σταύρος».

Ή νοσοκόμα πλησίασε κοντά, έπесе θαρρείς πάνω στή γυναίκα μέ τό παραμορφωμένο πρόσωπο. Πού μουρμούριζε τό όνομα Σταύρος, Γεωργία και Έλένη. Ή νοσοκόμα πιά κατάλαβε. Έκρυψε τό πρόσωπό της. Όχι δέν ήταν δυνατό. Τί μπλέξιμο είναι τούτο... Ποιός κίνδυνος πάλι τούς παραμονεύει. Έκανε νά βγει, νά φωνάξει τόν άρχίατρο, μά ή άρρωστη τήν έπιασε απ' τό χέρι. Ή νοσοκόμα ήξερε πώς δέν είχε ζωή εκείνη ή γυναίκα, αλλά και μέσα στό λίγα λεπτά πού τής άπόμειναν μπορούσε νά καταστρέψει έναν κόσμο...

Νά καταστρέψει; Αυτό τό άψυχο κουφάρι; — Ποιόν κόσμο; Ποιόν κόσμο;

«Πώς σέ λένε». ρώτησε τή νοσοκόμα.

«'Αναστασία» άπάντησε.

«Έλένη... πώς σέ λένε;»

Ή νοσοκόμα δέ μίλησε, μόνο κοίταζε τό χέρι τής άρρωστης πού τής έδειχνε κάπου στό σώμα της, πού προσπαθούσε νά ψηλαφίσει και δέν τά κατάφερνε... Ή νοσοκόμα

τήν ξεσκέπασε. Τή ρώτησε άν πονάει εκεί πού τής έδειχνε. Όχι δέν πονούσε. Μά τό χέρι της γλιστρούσε κάπου εκεί κάτω απ' τό στήθος. Κι ή νοσοκόμα τό είδε. Ήταν ένα δερμάτινο σακουλάκι. Μόλις κατάφερε ν' άκούσει τήν παραγγελία.

Αυτό ήταν όλα. Μιά ιστορία μισοειπωμένη, πού είχε ένα τέλος τιμής. Έκείνης τής τιμής πού μπαίνει σάν μιά άκόμα βέργα στό κοινό δεμάτι και τό κάνει αλύγιστο. Άσπαστο.

«Πώς σέ λένε... πές μου... τό αληθινό, πές μου».

Ή Έλένη - 'Αναστασία κοίταξε γύρω της. Σιωπή παντού. Ούτε κι ό άγέρας δέν άκούγόταν. Αυτός πού κατεβαίνει απ' τό βουνά κι έστηνε αὐτή ν' άρπάξει θαρρείς, σιωπηλά, τά μηνύματα. Καί νά τά σκορπίσει στίς κορυφές τής λευτεριάς.

«Έσθήρ», ψιθύρισε ή νοσοκόμα, πού ήδη κρατούσε τό σακουλάκι στό χέρι της.

«Αυτό δώστο στή Γεωργία, Έσθήρ, πές της είναι γιά κείνη. Πές της απ' τή Μυριάμ... είμαι ή Μυριάμ».

Άξαφνα ή νοσοκόμα είδε τούς μικρούς τοίχους νά γεμίζουν γράμματα, όνόματα ξεχασμένα, πού ξαναζωντάνευσαν. Τραγούδια και καλέσματα. Έσθήρ, Μυριάμ κι άλλα πολλά, πού δέν άνήκαν σέ πρόσωπα, αλλά σέ δυό χέρια γιγάντια πού μπλέκονταν σφιχτά τόνα μέσα σ' άλλο.

«Ό Σταύρος, Μυριάμ;»

«Ήξερε απ' τήν αρχή. Πές του τί άπόγινα πές του...»

Ή Γεωργία άνοιξε τά μάτια. Τό πούλμαν φρενάρησε. Πέρασε ένα τραίνο. Ό κόσμος χαίρετο. Ό συνεπιβάτης της τή ρώτησε άν κοιμήθηκε. Του χαμογέλασε. Όχι δέν κοιμήθηκε. Συλλογιζόταν. Τής έίπε πώς κοντεύουν νά φτάσουν. Εκείνη θά συνέχιζε.

Ή Γεωργία ρώτησε τόν άνθρωπο, άν μπορούσε νά τής κάνει μιά χάρη. Νά άνάψει ένα καντήλι, γιά τή Μυριάμ, εκεί στή συναγωγή τής πολιτείας. Του έδωσε τά χρήματα. Πρίν προλάβει ό άνθρωπος νά τήν ρωτήσει τίποτε άλλο. Άλλωστε τί τόν ένδιέφερε ή δική της ιστορία. Μιά καινούργια ζωή είχαν άρχίσει όλοι τους. Ό Σταύρος, πού γλύτωσε τελικά τό τουφέκι, όταν τόν έπιασαν γιά νά μαρτυρήσει πού κρύβονταν ή γυναίκα του κι ή άδελφή του.

Ή πολυδύναμη Γεωργία, πού στήν καρδιά της κρατάει τ' άστέρι τής Μυριάμ. Αυτό πού βρήκε στό σακούλι του διαγωγού.

Ή Μυριάμ, πού δούλευε γιά τούς άντάρτες μαζί μέ τή Γεωργία. Έτσι, καθώς ήξερε τή γλώσσα των έχθρών, πρόσφερε μεγάλες ύπηρεσίες. Αυτή ή Μυριάμ πού έδεσε τίς έποχές μέ τά όνόματα. Έλένη, Σωτήρης. 'Αναστασία, 'Ηλίας. Έσθήρ, Σαλβαντόρ... Καί πάνω στον κόμπο του δεσμού, έμνηζε τή σημαία τής λευτεριάς.

Γιά τόν εαυτό της δέν κράτησε παρά μιά πρόωρα άνθισμένη γη. Μιά χούφτα χώμα, εκεί κάτω στό Μοριά, μέ τά σύμβολα μπηγμένα στους βράχους, γιά νά θυμίζουν πώς έκει πλέον «ούκ έστι πόνος ούδέ στεναγμός».

(Νίνα Κοκκαλίδου - Ναχμιά: Γεννήθηκε στόν Πύργο τής 'Ηλείας. Άπό τά σχολικά της άκόμα χρόνια συνεργαζόταν μέ περιοδικά και έφημερίδες. Έτσι μπόρεσε νά γνωρίσει τόν εαυτό της και τίς δυνατότητές της στήν πεζογραφία και τήν ποίηση. Τήν πρώτη έπίσημη εμφάνισή της στό γράμματά έκανε τό 1963 μέ τό μυθιστόρημά της «Ή κοιλιά μέ τούς Άμπουλες» (άμπουλαι στήν τοπική διάλεκτο σημαίνει πηγή, άνάυρα). Τό μυθιστόρημα αυτό θεωρήθηκε απ' τήν κριτική σάν ένα έργο άντιπροσωπευτικό έλληνικό και καθιέρωσε τή συγγραφέα στήν πεζογραφία του τόπου μας).

«Ο αντισημιτισμός σήμερα στη Δύση»

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, και ιδιαίτερα των τελευταίων μηνών, τα κρούσματα του αντισημιτισμού και οι έκδηλώσεις του ακροδεξιού εξτρεισμού στο Δυτικό κόσμο έχουν πολλαπλασιασθεί, σέ σημείο ώστε πολλοί να συγκρίνουν την κατάσταση με εκείνη της δεκαετίας του 1930 ή του 1920 — στίς αρχές του Ναζισμού. Παρά τη δικαιολογημένη ανησυχία γιά τις πρόσφατες εξελίξεις, όμως, δεν δικαιολογείται η ταύτιση της σημερινής καταστάσεως με εκείνη της προ πεντηκονταετίας.

Τήν εποχή εκείνη και πολύ προ της ανόδου του Χίτλερ στην εξουσία, η πλειοψηφία των Ευρωπαίων 'Ισραηλιτών — ή δέ ευρωπαϊκή ήπειρος συγκέντρωνε τότε τό μεγαλύτερο ποσοστό της εβραϊκής ζωής — δεν απολάμβαναν πλήρη 'Ισοτιμία. Σέ όρισμένες περιπτώσεις, όπως στη Ρουμανία, δέν αναγνωρίζονταν καν σαν πολίτες. Στίς περισσότερες χώρες, είτε οι κυβερνήσεις είτε τά κύρια κόμματα της αντιπολιτεύσεως, ήσαν φανερά αντισημιτικά. Τά προγράμματα τους κήρυσσαν, εύθως, τόν περιορισμό των δικαιωμάτων των 'Εβραίων. Οι 'Εκκλησίες ήταν αντισημιτικές.

Σήμερα, κανένα σημαντικό κόμμα 'Δυτικού κράτους δέν υποστηρίζει εύθως τίς αντισημιτικές 'Ιδέες του παρελθόντος. Σέ καμιά 'Δυτική χώρα τά δικαιώματα των 'Εβραίων δέν τελούν υπό περιορισμό. Κατά τη δεκαετία του 1930 ό άγώνας κατά του αντισημιτισμού συνίστατο σέ μάχη κατά των τότε κυβερνήσεων. Σήμερα μπορεί νά καταπολεμηθεί ό αντισημιτισμός μέ τή βοήθεια των κυβερνήσεων, οι όποιες διαβλέπουν στίς δυνάμεις εκείνες, πού κηρύσσουν τόν αντισημιτισμό, έναν κίνδυνο κατά της δημοκρατικής τάξεως. Μόνο ή Λατινική 'Αμερική αποτελεί, μέχρις ενός σημείου, εξαίρεση σ' αυτό τόν κανόνα, έπειδή στά περισσότερα Λατινο - αμερικανικά κράτη τά καθεστώτα δέν είναι δημοκρατικά, ή δέ πολιτική των κυβερνήσεων τους φαίνεται νά εξαρτάται πολύ από τίς αντιλήψεις των κοινωνικών εκείνων στρώματων πού γεννούν τόν αντισημιτισμό. Κατά τό 1930, τά εύρύτερα στρώματα του πληθυσμού υποστήριζαν τόν αντισημιτισμό. Σήμερα, τά καλύτερα τμήματα της δημόσιας κοινής γνώμης, καθώς και οι 'Εκκλησίες, καταδικάζουν τόν αντισημιτισμό. Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της διαφοροποιημένης «θέσεως» του αντισημιτισμού στην κρίση του κόσμου είναι ότι πολλά κόμματα ή ομάδες πού κατηγορούνται σαν αντισημιτικές ή πού θεωρούνται ύποπτες αντισημιτισμού, άρνούνται σθεναρά τήν κατηγορία αυτή, γνωρίζοντας ότι ή σημερινή κοινωνία αποδοκιμάζει τόν αντισημιτισμό.

Η διαφοροποίηση της καταστάσεως της δεκαετίας του 1930 όφείλεται, πρωτίτως, σέ δύο γεγονότα πού μετέβαλαν ριζικά τή θέση των 'Ισραηλιτών στον κόσμο. Τά πρώτο είναι τό 'Ολοκαύτωμα. Παρόλον ότι ή μνήμη του 'Ολοκαυτώματος φθίνει, δέν έχει, όμως, τελείως εξαλειφθεί. Η τρομακτική διαπίστωση τό πού όδηγεϊ ό αντισημιτισμός και ό ρατσισμός, παραμένει ένας σημαντικός παράγοντας και βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος γιά τά ανθρώπινα δικαιώματα της μεταπολεμικής κοινωνίας.

Ξυλογλυπτική αναπαράσταση αντισημιτικής εικόνας της «αιματικής θυσίας» (Γερμανία, 15ος αιώνας).

Τό δεύτερο είναι ή γέννηση του Κράτους του 'Ισραήλ. Η ύπαρξη του διαφοροποίησε, τελείως, τήν εικόνα του 'Εβραίου στον μή - εβραϊκό κόσμο. Η Μεσανατολική κρίση και οι πολιτικές θέσεις πού απορρέουν από τήν άραβική έχθρότητα, ένδεχομένως δημιούργησαν νέα προβλήματα, αλλά διαφέρουν έντελώς από εκείνα πού πηγάζουν από τίς περί 'Εβραίων παραδοσιακές αντισημιτικές αντιλήψεις. 'Υπ' αυτή τήν άποψη, ή θεωρία του Σιωνισμού έχει πλήρως δικαιωθεί.

Παλαιοί ναζιστές

Η βιολογία έχει ουσιαστικά έκμηνένει τότο τό πρόβλημα. Όσοι από τούς παλιούς ναζί ζούν ακόμη, είναι λίγοι και άνοργάνωτοι. Στη Γερμανία αναφέρονται κατά περιόδικά διαστήματα συναθροίσεις στρατιωτών του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, όπου οι παλιοί κομματάρχες παίζουν ακόμη κάποιο ρόλο. 'Υπάρχουν, επίσης, όρισμένοι στην 'Ισπανία, όπου αρκετοί βετεράνοι ναζί και φασίστες βρήκαν καταφύγιο από τόν Φράνκο, αλλά αυτοί αποτελούν σύμβολα, παρά ενεργά στοιχεία της πολιτικής. Γενικά, όμως, οι παλιοί ναζί μπορούν νά θεωρηθούν σαν μιά quantitative negligible (άμελητέα ποσότητα).

Νεο - ναζί και ακροδεξιοί εξτρεμιστές

Από άπόψεως οργανωμένης δυνάμεως θά ήταν λάθος νά μιλάμε γιά νεο - ναζιστική αναγέννηση. Τούτο διαπιστώνεται καλύτερα άπ' τά έκλογικά αποτελέσματα των άκροδεξιών κομμάτων στη Βρετανία, τή 'Δυτική Γερμανία, τή Γαλλία, τήν 'Ιταλία, τήν 'Ισπανία, τίς ΗΠΑ. Τί είναι, συνεπώς, εκείνο πού προκαλεί ανησυχία, άναφορικά μέ τούς νεο - ναζί και τούς ακροδεξιούς συνοδοιπόρους τους; Είναι ή σαφής αύξηση των νεο - ναζιστικών δραστηριοτήτων σέ όλον τόν κόσμο και ή άλλαγή της φύσεως αυτών των δραστηριοτήτων — ή μεταστροφή τους στη βία και τήν τρομοκρατία.

Βία και τρομοκρατία

Ἡ πραγματική ἀπειλή δέν συνίσταται στὸν πολλαπλασιασμό τῶν κρουσμάτων, ἀλλὰ στὸ ὅτι οἱ ἀκροδεξιοὶ ἐξτρεμιστὲς στράφηκαν στὴ βία καὶ τὴν τρομοκρατία. Μέχρι προσφάτως, ἡ τρομοκρατία στὴν Εὐρώπη — δηλαδή ἡ ντάγια τρομοκρατία καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰσαγόμενη — ἀποτελοῦσε ἕνα χαρακτηριστικό φαινόμενο τῶν ἐθνικιστικῶν διαφορῶν καὶ διαμαχιῶν (π.χ. Βόρειος Ἰρλανδία, Βάσκοι). Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐν μέρει δὲ σάν μία ἀντίδραση στὴν τρομοκρατία τῆς ἀριστερᾶς, οἱ νεο - ναζιστικές ὁμάδες ἄρχισαν νὰ ἐπιδίδονται σὲ τρομοκρατικές ἐνέργειες. Οἱ πράξεις αὐτές πολλαπλασιάσθηκαν, ἰδιαίτερα στὴ Γερμανία καὶ τὴ Γαλλία.

Ἡ σοβαρότητα τῶν ἐξελιξέων θὰ πρέπει νὰ τονισθεῖ ἰδιαίτερως. Καίτοι, πολλές ἀπὸ τίς τρομοκρατικές αὐτές ἐνέργειες δέν ἀπευθύνονται εὐθέως κατὰ τῶν Ἰσραηλινῶν, πολλές βομβιστικές καὶ τρομοκρατικές ἐνέργειες ἔχουν σάν στόχο τοὺς Ἑβραίους. Ἰδίως στὴ Γαλλία, ὅπως συναγωγές, ἑβραϊκὰ σχολεῖα, φοιτητικές ἐστίες, νεκροταφεῖα, τὸ μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Ἰσραηλῆτη Μάρτυρα, κλπ. Σὲ μικρότερη ἔκταση, τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴ Μεγ. Βρετανία, τὴ Γερμανία καὶ ἄλλες χώρες.

Ἡ νέα «διανοητική» δεξιὰ

Μετά τὴν τρομοκρατία, ἡ νέα «διανοητική» δεξιὰ εἶναι, ἴσως, τὸ πλέον ἐπικίνδυνο φαινόμενο τῆς σημερινῆς ἀκροδεξιᾶς. Οἱ ἀκροδεξιοὶ αὐτοὶ δέν μάχονται μὲ βόμβες, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦν «κουλτουριάρικες» μεθόδους. Πρωτοεμφανίσθηκαν στὴ Γαλλία μὲ τὴν ἐπονομαζόμενη ὀργάνωση GRECE, «Groupement de Recherche et d' Etudes pour la Civilisation Européenne», σάν μία νέα «σχολὴ σκέψης», ἕνα πολιτιστικό παρὰ ἕνα πολιτικό κίνημα, ἡ ὁποία, ὅμως, κηρύσσει καὶ διαδίδει πολὺ συγκεκριμένες πολιτικές ἰδέες παρόλον ὅτι καλύπτεται πίσω ἀπὸ τὴν ὀνομασία τῆς νέας ἐπιστήμης τῆς «κοινωνιοβιολογίας». Ἡ ἰδεολογία τῆς GRECE βασίζεται στὴ θεωρία ὅτι οἱ ἄνθρωποι, καὶ σάν ἄτομα καὶ σάν φυλές, εἶναι ἀνισα πλάσμενοι· ὅτι προορισμός τῆς ἐλίτε εἶναι νὰ κυβερνάει καὶ ὅτι μόνο μία ἱεραρχικὴ κοινωνική δομὴ μπορεῖ νὰ διασφαλίσει τὴν πρόοδο τῆς κοινωνίας. Ἡ GRECE, συνεπῶς, ἀπορρίπτει τὸν ἰουδαϊκό - χριστιανικό πολιτισμό, ποὺ τονίζει τὴν ἰσότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἐπιστρέφοντας στίς ἰνδοευρωπαϊκές, δηλαδή τίς ἄριες ρίζες τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Εἶναι ἡ GRECE ἀντισημιτικὴ ὀργάνωση; Οἱ ἡγέτες τῆς τὸ ἀρνούνται ἐμφαντικά, καθὼς καὶ ὅτι δέν θὰ πρέπει νὰ ταυτίζονται μὲ τοὺς παραδοσιακοὺς ἀκροδεξιούς ριζοσπάστες. Εἶναι, ὅμως, σαφῶς ρατσιστική· ἡ δὲ πίστη τους στὴν ὑπεροχὴ τῆς Ἀρίας φυλῆς περικλείει τίς ρίζες τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Θυμίζει πάρα πολὺ μίαν ἄλλη ἐκλεκτικὴ γαλλικὴ ρατσιστικὴ πηγὴ τοῦ δεκάτου - ἐνάτου αἰῶνα: τὸν κόντε Arthur de Gobineau καὶ τὸ ἔργο του: «Essai sur l' inégalité des races humaines» Συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ ἡ GRECE μεταφέρει στὴν ἰδεολογία τῆς πολλές ναζιστικές ἰδέες. Πρόσφατα δὲ ἀποδείχθηκε ὅτι, παρὰ τίς περὶ ἀντιθέτου διαμαρτυρίες, ἡ GRECE διατηρεῖ ἐπαφές μὲ ἐξτρεμιστικές δεξιές ὁμάδες σὲ ἄρκετες χώρες.

Οἱ πλαστογράφοι τῆς ἱστορίας

Τὸ φαινόμενο τῶν πλαστογράφων ἢ τῶν παραποιούντων δέν εἶναι κάτι τὸ καινούργιο· αὐτὸ ποὺ εἶναι νέο, εἶναι ἡ σημαντικὴ αὐξηση, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, τῆς ὁμάδας τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ποὺ ἐσκεμμένα παραποιοῦν τὴν ἱστορία, ἀρνοῦμενοι τὰ γεγονότα τοῦ Ὀλοκαυτώματος καὶ κατηγοροῦντες τοὺς Ἑβραίους γιὰ τὴ «μεγα-

λύτερη ἀπάτη ποὺ ἐγίνε ποτέ». Τὰ ἄτομα αὐτὰ ὑποστηρίζουν πὼς δέν ὑπῆρξε καμιά ναζιστικὴ «Τελικὴ Λύση» γιὰ τὸ ἑβραϊκὸ πρόβλημα, ὅτι οἱ ἐξοντώσεις δέν ἔλαβαν χώρα (οὔτε, ἀπὸ τεχνολογικὴ ἀποψη, ἦταν δυνατό νὰ πραγματοποιηθεῖ), ὅτι οἱ θάλαμοι ἀερίων δέν ὑπῆρξαν καὶ ὅτι τὸ νοῦμερο τῶν ἐξὶ ἑκατομμυρίων ἀποτελεῖ ἀπλῶς μιὰ ἑβραϊκὴ ἐπινόηση*. Ἐπιπλέον, οἱ ἑβραϊκές αὐτές «διαδόσεις» ἐξηγητετοῦν κι ἕναν ἄλλο σκοπὸ: νὰ ἀντλήσουν χρήματα ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ νὰ κερδίσουν τὴ συμπάθεια τοῦ κόσμου.

Αὐτὸ ποὺ ξεκίνησε σάν ἡ δραστηριότητα ὁρισμένων κακεντρεχῶν καὶ μοχθηρῶν ἀτόμων, ἐξελίχθηκε σὲ ἕνα διεθνὲς κίνημα. Τὰ μέλη του αὐτοτιμολοῦνται μὲ τὸ μεγάλο τίτλο τῶν «ἀναθεωρητῶν ἱστορικῶν» — ἐνῶ τὸ σῶμα τῶν σοβαρῶν ἱστορικῶν, ποὺ ἔκαναν ἔρευνες καὶ ἔγραψαν γιὰ τὴ ναζιστικὴ περίοδο καὶ τὰ γεγονότα τοῦ Ὀλοκαυτώματος, ἀποκαλοῦνται ἀπ' αὐτοὺς «ἱστορικοὶ τῆς ἐξοντώσεως». Τοῦ κινήματος αὐτοῦ ἡγεῖται μιὰ ὁμάδα ἀτόμων μὲ ἔδρα τὴν Καλιφόρνια, ἀποκαλούμενοι «Ἰνστιτοῦτο Ἱστορικῆς Ἀναθεωρήσεως», ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1979. (Εἶναι δὲ χαρακτηριστικό ὅτι ἡ μόνη γνωστὴ διεύθυνσή του εἶναι μιὰ ταχ. θυρίδα, ποὺ τυχαίνει νὰ εἶναι ἡ ἴδια μὲ ἐκείνη τοῦ νεο - ναζιστικοῦ περιοδικοῦ «American Mercury») καὶ ἐκδίδει τὸ τετραμηνιαῖο «Journal of Historical Review», τοῦ ὁποῖου ἔχουν κυκλοφορήσει ἑπτὰ τεύχη.

Ἄν καὶ τὸ ἐπικέντρο τοῦ κινήματος σήμερα εἶναι στίς ΗΠΑ, ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Paul Rassinier στὴ Γαλλία στὰ 1949. Ἀκολούθησε ἡ ἔκδοση τοῦ ἀνώνυμου φυλλάδιου «The myth of the six millions» («Ὁ μῦθος τῶν ἐξὶ ἑκατομμυρίων»), τὸ «Did six million really die?» («Πέθαναν πράγματι ἐξὶ ἑκατομμύρια;») τοῦ Richard E. Harwood, ἡ ἄλλως Verral, τὸ «Hoax of the twentieth century» («Ἡ ἀπάτη τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα»), τοῦ Arthur R. Butz καὶ ἄλλα «ἀναθεωρητικά» βιβλία ἢ φυλλάδια, τὰ ὁποῖα κυκλοφοροῦν σὲ διάφορες γλώσσες.

Ἡ μεθοδολογία αὐτῶν τῶν ἀτόμων εἶναι μιὰ ἀπλοϊκὸ-τατὴ ἐπιχειρηματολογία, στερούμενη κάθε λογικοῦ εἰρμού. Ἀπορρίπτουν σάν πλαστὰ ὅλα τὰ ἔγγραφα, ἀκόμη καὶ αὐτὰ τῶν κρατικῶν ἀρχείων, ποὺ χρησιμεύουν σάν μαρτυρίες τῆς ἐξόντωσης. Ἄλλα ἔγγραφα, ὅμως, καμιά φορὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἀρχεῖα, ποὺ παρουσιάζονται σάν εὐνοϊκὰ πρὸς τὴν «ἀναθεωρητικὴ» ἀποψη, ἀναφέρονται. Ὅλες οἱ μαρτυρικές καταθέσεις τῶν Ἑβραίων ἀμφισβητοῦνται σάν μέρος τῆς ἑβραϊκῆς συμπαιγνίας, ἐκείνες δὲ τῶν Ἀνατολικοευρωπαίων, σάν κομμουνιστικές μηχανορραφίες. Οἱ ἀπολογίες ἡγετικῶν ναζι ἀπορρίπτονται ὡς ὄχιθεν ἐκμαιευθεῖσες ὑπὸ τὸ κράτος βίας καὶ ἐξαναγκασμοῦ. Ὅταν κάποιος ἔγγραφο ἢ μιὰ ἀναφορὰ δέν εἶναι ἀδιαμφισβήτητα σαφῆς, προβάλλουν μιὰ ἀθῶα ἢ ἥπια ἐπεξήγηση. Ἡ ναζιστικὴ τακτικὴ τῆς καλυμμένης ὁρολογίας, τέλος (π.χ. «Τελικὴ Λύση», «ἐπανεγκατάσταση», «εἰδικὴ μεταχείριση» κλπ) ἀποδίδει καλοῦς καρπούς στὰ χέρια τους.

Εἶναι ἀδιανόητο νὰ πιστέψει κανεὶς ὅτι σῶφρονες ἄνθρωποι θὰ λάβουν ποτέ στὰ σοβαρὰ τὰ γραφόμενα ἀπὸ αὐτὴν τὴν κακεντρεχὴ ὁμάδα. Ὁ κίνδυνος, ὅμως, ἀπορρέει ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι παρέχεται σ' αὐτὰ τὰ ἄτομα ἡ δυνατότητα νὰ προβάλλουν καὶ νὰ κυκλοφοροῦν τὰ ἐπιχειρήματά τους. Τοῦτο ὀφείλεται, ἐν μέρει, στὴν ἀγνοία καὶ στὴν ἀγνόηση τῆς ἱστορίας, ἰδιαίτερα ἀπὸ μέρους τῆς νεώτερης γενιᾶς, καὶ ἐν μέρει σὲ μιὰ κακῶς ἐννοούμενη ἐλευθερία τῆς ἐκφράσεως καὶ τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐλευθερίας. (Κακῶς

* Βλ. σχετικὰ «ΧΡΟΝΙΚΑ», τεύχος 28 (Ἀπριλῖος 1980)

1981: Αίθουσα της Ίατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

έννοουμένη διότι, όπως όρθα παρατηρεί ο άρθρογράφος της «Manchester Guardian», «οι έπεξηγήσεις είναι ελεύθερες, αλλά τα γεγονότα είναι όσια και Ιερά»). Τα συνθήματα των Ιστορικών - πλαστογράφων: «Η άπάτη των έξι εκατομμυρίων», «Άουσβιτς — ένα ψέμα», κλπ. έχουν καταστεί τά δημοφιλέστερα σύγχρονα συνθήματα των νεο - ναζί, ιδιαίτερα, στη Γερμανία.

Αντισιωνιστικός άντισημιτισμός

Τέλος, παρουσιάζεται ή πιό επικίνδυνη σύγχρονη μορφή άντιεβραϊκών — αυτή που έμφανίζεται υπό τό κάλυμμα του άντισιωνισμού. Θά μπορούσε, έπίσης, νά όνομασθεί ό άντισημιτισμός της άριστεράς. Οι περισσότεροι από μās μεγαλώσαμε μέ τήν αντίληψη ότι «ό έχθρός είναι πάντοτε από τά δεξιά». Τουτό δέν εύσταθεί πλέον. Άντιμετωπίζουμε σήμερα έναν άριστερό άντιεβραϊσμό όχι μόνο στη Σοβιετική Ένωση αλλά και στη Δύση. Έδώ, θά πρέπει άμέσως νά τονισθεί, ότι τά Δυτικά κομμουνιστικά κόμματα, είτε τά εύρωκομμουνιστικά είτε τά όρθόδοξα και πιστά στη Μόσχα, δέν άκολουθήσαν τήν άντισημιτική προπαγάνδα της ΕΣΣΔ. Οι άντιεβραϊκές θέσεις της άριστεράς στις Δυτικές χώρες προβάλλονται κυρίως από τή Νέα Άριστερά και τίς έξτρεμιστικές και ριζοσπαστικές όμάδες, που ξεπήδησαν μέσα από τό χώρο της και, συχνά, προκαλούνται μέ τή βοήθεια ή τήν ύποκίνηση του άραβικού ή του Τρίτου Κόσμου.

Έχοντας ύπόψη ότι ή κάθε άντισιωνιστική ιδέα ή άποψη δέν είναι πάντοτε και άντισημιτική, θά μπορούσαμε νά πούμε ότι ό σημερινός άντισιωνισμός δέν έκφράζεται μόνο μέσω κάποιας κριτικής έναντίον μιάς συγκεκριμένης πολιτικής της Ισραηλινής κυβερνήσεως, αλλά άντιτίθεται πρός όλο τό ιδεολογικό ύπόβαθρο του Ισραήλ, σέ μιά προσπάθεια άπονομιμοποίησης του Κράτους του Ισραήλ.

Είναι προφανές ότι συνηθισμένες άντισημιτικές προκαλήψεις καλύπτονται συχνά κάτω από τό μανδύα του άν-

τισιωνισμού, όπως π.χ. όταν οι άντισιωνιστές μιλάνε περί της «σιωνιστικής οικονομικής Ισχύος», της «παγκόσμιας σιωνιστικής συνωμοσίας». Στο άντισιωνιστικό τους λεξιλόγιο χρησιμοποιούν συχνά έκφράσεις και εικόνες δανεισμένες από παλιά άντισημιτικά στερεότυπα. (Τό ίδιο, βέβαια, Ισχύει και μέ τους νεο - ναζί, οι όποιοι χρησιμοποιούν και αυτοί τήν άντισιωνιστική όρολογία).

Τέλος, όποιοι κι άν είναι οι στόχοι των άντισιωνιστών, τά άποτελέσματα είναι άντισημιτικά. Τή στιγμή που, γενικά, οι άπανταχοί Έβραίοι στέκονται στο πλευρό του Ισραήλ, δέν μπορεί κανείς νά άποκαλεί τους σιωνιστές «ρατσιστές», χωρίς αυτός ό χαρακτηρισμός νά μή χρωματίζει όλους τους Έβραίους. Οι λέξεις «ρατσιστής», «άποικιοκράτης», «είσβολέας», είναι σήμερα τόσο προσβλητικές, όπως παλιότερα ήσαν οι λέξεις «τοκιστής», «δανειοδότης», «παρσιτικός». Η χρησιμοποίηση των ύβριστικών αυτών όρων γιά τό σιωνισμό, δημιουργεί μία πολιτιστική, πνευματική και κοινωνική άτμόσφαιρα, όπου πολύ εύκολα μπορεί νά άναπτυχθεί ό άντισημιτισμός. Άκόμη δέ και άν δέ θίγουν τά δικαιώματα των Έβραίων, θίγουν όπωσδήποτε τήν άξιοπρέπεια τους. Έκείνοι οι όποιοι χάραξαν τήν Παγκόσμια Διακήρυξη των Άνθρωπίνων Δικαιωμάτων δήλωσαν: «Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι σέ άξιοπρέπεια και δικαιώματα». Η άξιοπρέπεια και τά δικαιώματα είναι της αήτης σημασίας. Θά μπορούσε δέ νά όνομασθεί έξίσου, «Παγκόσμια Διακήρυξη της Άνθρώπινης Άξιοπρέπειας». Τά έθνη που υιοθέτησαν τή Διακήρυξη κατανόησαν, ασφαλώς, ότι άν προσβάλλεται ή ανθρώπινη άξιοπρέπεια, άκολουθεί, άναγκαστικά, ό περιορισμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ο Dr. S. J. Roth είναι διευθυντής του Institute of Jewish Affairs (I.J.A.) Τό όρθρο άποτελείται από άποσπάσματα μελέτης, μεταφρασμένα από τό «Research Report». (No 7, Ιούnius 1981) του I.J.A.

ΑΡΘΟΥΡ ΚΑΙΣΤΛΕΡ

«Όταν ο Καϊστλερ και μερικοί άλλοι προσπαθοῦσαν νά πείσουν τους δημοκράτες ὅτι στή Γερμανία ὑπῆρχαν στρατόπεδα συγκεντρώσεων... ἀντιμετωπίζονταν σάν ὄργανα τῶν Ἑβραίων...»

Στό περιοδικό «Ἐποπτεία» (Σεπτέμβριος 1981) ὁ «Ἀγοραῖος», στά σχόλιά του, σημειώνει τὰ παρακάτω γιά τὸ συγγραφέα Ἄ. Καϊστλερ. Χωρίς τὰ «Χρονικά» νά παίρνουν θέση στίς ἀπόψεις τοῦ σχολίου, ἀναδημοσιεύουν ἕνα μέρος του, πού συμφωνεῖ μέ τὸ πνεῦμα τοῦ ἄρθρου τοῦ S. Roth.

Ὁ ARTHUR KOESTLER γεννήθηκε τὸ 1905 στήν Οὐγγαρία. Ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια ζοῦσε στή Βιέννη, ὅπου καὶ σπούδασε. Ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ σιωνισμό τοῦ Βλαντιμίρ Ζαμποτίνσκυ, ἐγκαταστάθηκε τὸ 1925 στήν Παλαιστίνη. Ἐργάστηκε ὡς δημοσιογράφος. Ἐπέστρεψε στήν Εὐρώπη, ὅπου, τὸ 1932, ἐγίνε μέλος τοῦ Γερμανικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Τὴν περίοδο αὐτὴ καλύπτει τὸ αὐτοβιογραφικὸ ἔργο του *Ἐνα βέλος στὸν Οὐρανὸ* (ἐκδ. Χατζηνικολῆ). Ὁ Καϊστλερ ἀφηγεῖται μέ χιοῦμορ καὶ ὀξύνιοια. Ὁ μεσοπόλεμος ἀνασυγκροτεῖται μέσα μας: μεγάλες ἰδέες, ἄνθρωποι ἀφοσιωμένοι στὰ ἰδανικά τους, πάθος γιά ζωὴ, πάθος γιά γνώση. Ὁ συγγραφέας δὲν στέκεται μόνον στὰ προσωπικὰ του περιστατικά· μέ καίριες πινελιές καὶ μέ χαρακτηριστικές πληροφορίες, μᾶς παρουσιάζει τὰ μεγάλαις γεγονότα τῆς ἐποχῆς. Πῶς ἄρχισε ὁ σιωνισμός καὶ ποῖες οἱ τάσεις του, πῶς διαβρώθηκαν οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὸ χιτλερισμό, πῶς «κατακτιήθηκε» ἡ Παλαιστίνη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ποῖα ἦταν ἡ δημοσιογραφία τὸ μεσοπόλεμο — εἶναι λίγα ἀπὸ τὰ συζητούμενα θέματα.

Τὸ 1936 ὁ Καϊστλερ πηγαίνει στήν Ἰσπανία ὡς ἀνταποκριτὴς ἀγγλικῆς ἐφημερίδας, ὅπου καὶ μάχεται ἐναντίον τοῦ φρανκισμοῦ. Συλλαμβάνεται, φυλακίζεται· δὲν παύει ν' ἀγωνίζεται. Μὲ τὸ ἔργο του *Ἰσπανικὴ Διαθήκη* (ἐκδ. Τάκη Δρακόπουλου — ἀπλὴ συνωνυμία μέ τὸν ἐκδότη τῆς *Ἐποπτείας*), μᾶς προσφέρει ἕνα λαμπρὸ χρονικὸ τοῦ ἰσπανικοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Τὸ 1938 ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα. Ἡ στάση του ἐναντί τοῦ κομμουνισμοῦ παρουσιάζεται ἀνάγλυφῃ σὲ τρία μυθιστορήματά του. Τὸ *The Gladiators*, ὅχι ἰδιαίτως ἀξιόλογο, δίνει τίς ἱστορικές προοπτικές τῆς ἐπαναστατικῆς δράσεως. Τὸ *Darkness at noon* (ἐλλ. μτφρ. *Τὸ μὴδὲν καὶ τὸ σπείρα*, ἐκδ. Γαλαξίας), ἕνα λαμπρὸ ἔργο, ἀναλύει τίς δίκαιες τῆς Μόσχας καὶ ἰδιαίτερα τίς ἀναμφισβήτητες ψευδεῖς καὶ ἐν τούτοις ὁμολογίες τῶν θυμάτων τοῦ σταλινισμοῦ. Πολλὰ χρόνια ἀργότερα, ὁ Νικήτα Χρουστσώφ στὸ 20ο Συνέδριο ἐπιβεβαίωσε τὸν Καϊστλερ. Ὁ ἀναγνώστης μας θὰ πρέπει νά διαβάσει ὅπωςδήποτε τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Ἀρθούρ Καϊστλερ. Μόλις, ὅμως, τὸ τελειώσει, ἂς διαβάσει τὸ ἄρθρο τοῦ Κορνῆλιου Καστοριάδου «*Οἱ δίκαιες τῆς Μόσχας*» πού δημοσιεύσαμε στὸ τεῦχος 27 (1978). Σ' ἕνα ἀκόμη μυθιστόρημα, τὸ *Arrival and departure* (νομίζω πῶς κυκλοφόρησε καὶ ἐλληνικά) ἐπιχειρεῖ νά διερευνήσει τίς ψυχολογικές προϋποθέσεις τῆς ἐπαναστατικῆς πράξεως.

Ἐνα βιβλίο πού ἀξίζει νά προσέξουμε πολὺ, εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Καϊστλερ *Ὁ βοῦρκος τῆς γῆς* (ἐκδ. Χατζηνικολῆ). Πρόκειται γιά βιβλίο πού περιγράφει μερικές ἀπὸ τίς πιὸ τραγικές ὥρες τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας: τὴν ὑποταγὴ τῆς Γαλλίας στὸ ναζισμό. Ὁ συγγραφέας παρουσιάζει, ὅχι χωρὶς σαρκασμό, τὰ συμπλέγματα τῆς δημοκρατίας ἐναντί τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ.

Βλέπουμε εὐφυέστατους σοσιαλδημοκράτες νά πι-

στεύουν ὅτι δὲν κινδυνεύουν, ὅτι «δὲν μποροῦν νά συλληφθοῦν σοβαροὶ ἄνθρωποι» ἐπὶ τέλους καὶ ἡ Γκεστάπο μιά ἀστυνομία εἶναι! Βλέπεις ἄλλα μέλη τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος νά μὴν καταλαβαίνουν πῶς γίνεται καὶ ὁ σοσιαλιστὴς ἐργάτης εἶναι ἐχθρὸς, ἐνῶ ὁ ναζὶ κεφαλαιοκράτης εἶναι φίλος. Βλέπεις διανοούμενους νά πιστεύουν ὅτι οἱ ναζὶ θὰ ἱκετεύσουν γιά τὴ συνεργασία τους, πῶς «ὅλα τὰ καθεστῶτα ὑποχωροῦν μπροστὰ στὴ μεγαλοφυΐα». Βλέπεις ἀστούς νά εἶναι σίγουροι πῶς «ἐμεῖς στὴ Γαλλία δὲν θὰ ἔχουμε γερμανικὸ ναζισμό»· ὁ Γάλλος ναζὶ δὲν παύει νά εἶναι Γάλλος, νά θέλει τὸ κρασάκι του καὶ τὰ μπαλέτα του, δὲν παύει νά εἶναι κομψὸς Παριζιάνος». Βλέπεις πολιτικούς νά κρυφοπαραδέχονται ὅτι «ναί, ἔχουμε ὅλοι ἀνάγκη αὐστηρῆς πειθαρχίας» κι ἀκόμα, «στὸ τέλος, οἱ Ἑβραῖοι ἔχουν πράγματι κάτι διαβολικό». Βλέπεις ὅλους ὅσοι ἔχουν ὁποιαδήποτε ἀξία νά πιστεύουν ὅτι θὰ γίνε σεβαστὴ. Βλέπεις τὸ κύμα τῶν προσφύγων νά μὴν ξέρει πού πηγαίνει καὶ γιατί. Κι ἀκόμη, βλέπεις ἐχθροὺς τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, ἀντιχιτλερικούς ἀγωνιστές, νά πιστεύουν ὅτι ἡ γαλλικὴ δημοκρατία δὲν θὰ τοὺς παραδῶσει στὰ Ἑς Ἑς. Ὅλοι πίστευσαν στὸ «εἰδικὰ ἔμμενα, ὅμως...».

Φυσικά, τίποτα δὲν ἐγίνε «σεβαστό». Φυσικά, ὅλοι ὀδηγήθηκαν στὰ κρεματορία, κατὰπληκτοι. Ἐκεῖνο, ὅμως, πού πρέπει νά προσέξουμε εἶναι τὸ μέγεθος τῆς αὐταπάτης.

Μήπως, ὅμως, καὶ σήμερα δὲν ἔχει ὁ δυτικὸς κόσμος τὴν ἴδια στάση ἐναντί τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ; Μήπως δὲν ἀκούγονται καὶ πάλι φράσεις ὅπως: «μὰ δὲν μπορεῖ νάναι ἐγκληματίες». Φαίνεται — σήμερα! — ἀπίστευτος καὶ προδοτικὸς ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Χάιντριχ σάν «παλικαριοῦ» ἢ τοῦ Ἀϊχμαν σάν ἐνός «πάντως ἰδεολόγου». Κι ὡστόσο, οἱ περισσότεροι δημοκράτες ἐνιωσαν ἕναν (ὅχι πάντα) κρυφὸ θαυμασμό γιά τοὺς ναζὶ, αὐτοὺς τοὺς... «ἀγωνιστές». Μᾶς εἶναι δύσκολο νά καταλάβουμε ὅτι ἕνα μέλος τῶν Ἑς Ἑς ἀντιμετωπιζόταν ἀπὸ τοὺς δημοκράτες ὅπως τώρα ἀντιμετωπίζεται ὁ Μπελογιάννης. Μᾶς εἶναι, ἄλλωστε, ἐξ ἴσου δύσκολο νά καταλάβουμε ὅτι ὁ Μπελογιάννης, σ' ἕνα κομμουνιστικὸ καθεστῶς, θὰ ἦταν διοικητὴς κάποιου Γκουλάγκ — καὶ στίς ὁδύνες τῶν δημοκρατῶν θ' ἀπαντοῦσε καὶ πάλι μ' ἕνα χαμόγελο, θὰ μύριζε καὶ πάλι τὸ κόκκινο γαρύφαλλο, ἐπαναλαμβάνοντας τὸ «ὠδινεν ὁρος καὶ ἔτεκε μὺν».

Καταλαβαίνω ὅτι αὐτὸ πού ἐγγραφα φαίνεται κακοῦθαι σὲ ἄρκετους ἀπὸ σᾶς. Αἴσχος μου νά λέω τέτοια πράγματα γιά ἀνούς ἰδεολόγους ἀγωνιστές. Καθόλου περίεργη ἀντίδραση. Ὅταν ὁ Καϊστλερ καὶ μερικοὶ ἄλλοι προσπαθοῦσαν νά πείσουν τοὺς δημοκράτες ὅτι στή Γερμανία ὑπῆρχαν στρατόπεδα συγκεντρώσεως, ὅτι ὑπῆρχαν Ἀουσβιτς (οἱ Νταχάου, ἀντιμετωπίζονταν σάν ὄργανα τῶν Ἑβραίων καὶ Ἑβραῖοι τότε εἶχαν τὴ θέση πού ἔχει σήμερα ἡ CIA), εἶτε σάν ὑπερβολικοὶ προπαγανδιστὲς τοῦ «φανατικοῦ Τσώρ-ταϊλ». Ἀρκετοὶ δημοκράτες βεβαίωναν πῶς εἶχαν πάει στὴ Γερμανία ταξίδι καὶ δὲν εἶχαν δεῖ τίποτα. Πράγματι δὲν εἶχαν δεῖ. Οὔτε καὶ σήμερα βλέπουν τίποτα.

ΟΙ Έβραίοι
στον Κόσμο

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΥΙΟΘΕΤΕΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ

Μετά είκοσασεπτείς επίπονες προσπάθειες για την επίτευξη συμφωνίας, πού επανειλημμένως σκόνταψαν ή παρατάθηκαν από διάφορες πολιτικές σκοπιμότητες και κωλυσιεργίες, επιτεύχθηκε ή σύνταξη ενός σχεδίου - Διακήρυξης για την εξάλειψη κάθε μορφής μισαλλοδοξίας, πού άπορρέει από τή θρησκεία και τήν πίστη.

Τό σχέδιο τής Διακήρυξης θά τεθεί ένώπιον τής Γενικής Συνελεύσεως, έχει δέ συμπεριληφθεί στήν ήμερησία διάταξη των έργων του φθινοπώρου του 1981. Η υιοθέτηση του σχεδίου από τήν Έπιτροπή για τά Άνθρώπινα Δικαιώματα τής 10ης Μαρτίου και ή μετέπειτα από τό Συμβούλιο των Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων άποτελεϊ, κατά τήν άποψη του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συμβουλίου (Π.Ε.Σ.) ένα ένθαρρυντικό στοιχείο. Τό Π.Ε.Σ., μπορεί νά αίσθάνεται υπερήφανο γιατί διεδραμάτισε σημαντικό ρόλο στή διαμόρφωση τής παραπάνω Διακήρυξης.

Τό Π.Ε.Σ. ήταν εκείνο πού, από κοινού μέ τό Διεθνές Συμβούλιο Ισραηλιτών Γυναικών, υπέβαλε έγγραφη είσήγηση επί του θέματος στήν Έπιτροπή για τά Άνθρώπινα Δικαιώματα. Η είσήγηση αυτή άποτέλεσε ένα από τά θέματα μελέτης και έπεξεργασίας τής είδικά όρισθείσης ομάδας έργων κατά τά τελευταία έπτά χρόνια. Όλες οι διατάξεις του σχεδίου πού υιοθετήθηκαν από τήν ομάδα εργασίας και έγιναν άποδεκτές από τήν Έπιτροπή των Άνθρώπινων Δικαιωμάτων, άντικατοπτρίζουν τίσ άρχές εκείνες πού χάραξε ή έκθεση του Π.Ε.Σ. Αυτή ή συνεισφορά άναγνωρίζεται στήν άλληλογραφία μέ τό Π.Ε.Σ. του προέδρου τής ομάδας εργασίας, κ. Abdoulaye Dieye, μέλους του Άνωτάτου Δικαστηρίου τής Σενεγάλης.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι ή άναφορά, κατά τήν τελευταία συνεδρίαση τής Έπιτροπής για τά Άνθρώπινα Δικαιώματα, στα διάφορα είδη των άτομικών ελευθεριών — ελευθερίας τής σκέψης, συνειδήσεως, θρησκείας ή πίστεως. Τό Π.Ε.Σ. εργάστηκε δραστήρια για νά συμπεριληφθούν στο σχέδιο Διακήρυξης όρισμένες βασικές διατάξεις, όπως:

- Τό δικαίωμα τηρήσεως ήμερών άργίας και έορτασμού των έορτών και των τελετών, σύμφωνα μέ τίσ έντολές τής θρησκείας του άτόμου.
- Τό δικαίωμα άποδοχής χρηματικών έθελοντικών εισφορών και άλλων επιχορηγήσεων από άτομα και ιδρύματα.
- Τό δικαίωμα διατηρήσεως έπαφών μέ άτομα και κοινότητες επί θεμάτων θρησκείας ή πίστεως, σε έθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Βεβαίως, το σχέδιο Διακήρυξης, παράλο ότι είναι ένα

θετικό έγγραφο, ύστερεί πάνω σε όρισμένες σημαντικές ιδέες. Έν πάση περιπτώσει, τό σχέδιο Διακήρυξης, έφόσον υιοθετηθεί από τή Γενική Συνέλευση, θά άποβεί μεγάλης σημασίας για τή διασφάλιση των θρησκευτικών μειονοτήτων, σε χώρες όπου τά δικαιώματα και ή ύπόστασή τους διακυβεύονται.

ΙΣΛΑΜΟ - ΙΟΥΔΑΪΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙΩΝ ΙΣΛΑΜΙΣΤΩΝ

Νέα Υόρκη: Ένα σπουδαίο βήμα για τήν προώθηση των Ιουδαϊκών και Ισλαμικών διαθρησκευτικών σχέσεων, έγινε μέ τήν πρόσφατη συνάντηση στή Νέα Υόρκη Ιουδαίων και Μουσουλμάνων έπιστημόνων, έπειτα από διαβουλεύσεις των εκπροσώπων του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συμβουλίου (Π.Ε.Σ.) στα Ήνωμένα Έθνη και των Ισλαμικών οργανισμών στο διεθνή οργανισμό.

Τό συμπόσιο, πού είχε σαν θέμα: «Ο Νόμος στο Ισλάμ και τόν Ιουδαϊσμό», έλαβε χώρα στο Ralph Bunche Institute των Ήνωμένων Έθνών και έδωσε τή δυνατότητα σε σαράντα άντιπροσώπους — εκπροσωπούντες ίσοτίμως τίσ δύο θρησκείες — νά κάνουν μία συγκριτική άνασκόπηση των κοινών αλλά και των διαφορετικών θέσεων τους.

Η Ισραηλιτική εκπροσώπηση άποτελείτο από μέλη του Ραββινικού Συνεδρίου τής Άμερικής, του Ιουδαϊκού Θεολογικού Σεμιναρίου, τής Παγκόσμιας Ένωσης Προοδευτικού Ιουδαϊσμού και του Συμβουλίου Συναγωγών Άμερικής. Οι Μουσουλμάνοι εκπρόσωποι ήσαν από τό Παγκόσμιο Ισλαμικό Συνέδριο, τό Συμβούλιο των Ιμάμηδων, τήν Παγκόσμια Ισλαμική Ένωση και τό Συμβούλιο των Τεμένων. Συμμετείχαν, επίσης, άκαδημαϊκοί από τό Harvard, City University of New York, Columbia, Yeshivah University και New York University.

Στήν όμιλία του ο Δρ. Arthur Hertzberg, άντιπρόεδρος του Π.Ε.Σ., άναφερόμενος στους σκοπούς του Συμποσίου είπε, μεταξύ των άλλων, ότι άποβλέπει «στήν άμοιβαία διασαφήνιση του έαυτού μας» άποτελεί μία προσπάθεια, ώστε ή κάθε πλευρά νά άκούσει για τήν «έσωτερική μουσική» τής άλλης. Δέν άποβλέπει, βέβαια, στο νά πείσει ο ένας τόν άλλο, αλλά στήν άλληλοενμέρωση». Ο Δρ. Israel Singer, διευθυντής του Βορειοαμερικανικού Γραφείου του Π.Ε.Σ., άναφέρθηκε στο ύπαρχον «χάσμα όσο και τή συγγένεια» άνάμεσα στίς δύο μονοθεϊστικές θρησκείες, παρατηρώντας ότι ή ύποκειμενική αντίληψη μπορεί νά τοποθετήσει δύο παρακείμενα σημεία ενός κύκλου, σαν νά βρίσκοντα σε άπόσταση 360° μοιρών.

Ο Δρ. Muhammad Abdul - Rauf, πρόεδρος του Συμβουλίου Ιμάμηδων Βορείου Άμερικής, έκανε μία γενική παρουσίαση των σκοπών, των λειτουργιών και των πηγών τής κλασικής Ισλαμικής θρησκευτικής νομοθεσίας — Shari'a — και έξέφρασε τήν έλπίδα ότι ή σύγχρονη έφαρμογή τής θά «έδραιώσει περισσότερο τήν ειρήνη και τή δικαιοσύνη». Ο ραββίνος Walter Wurzburger, τέως πρόεδρος του Ραββινικού Συνεδρίου Άμερικής, έκανε μία ιστορική άναδρομή στή φύση τής Ιουδαϊκής θρησκευτικής νομοθεσίας — Halacha — και παρατήρησε ότι τά προβλήματα πού άντιμετωπίζουν οι Ισλαμιστές δικαστές, άπεικονίζουν μία άνάλογη πρόκληση και στον Ιουδαϊσμό.

Ο Δρ. Gamal Moursi Badr, μέλος του Άνωτάτου Δικαστηρίου τής Άλγερίας από τό 1965 — 70, έξέτασε τό ρόλο τής Ισλαμικής νομοθεσίας στίς σύγχρονες Ισλαμικές κοινωνίες. Ο δέ Δρ. Seymour Seigel, καθηγητής τής Φιλοσοφίας στο Ιουδαϊκό Θεολογικό Σεμινάριο, μίλησε για τό ρόλο τής «Halacha» στή σύγχρονη έποχή.

‘Ο καθηγητής ‘Απ. ‘Αθανασάκης επίδεικνύει ένα αντίγραφο του εβραϊκού χειρόγραφου των ὕμνων, πού συνέταξαν κατά τή διάρκεια τῶν αἰώνων οἱ ραββῖνοι τῶν ‘Ιωαννίνων.

‘Εβραιοελληνικοί ὕμνοι τῶν ‘Ιωαννίνων

«ΕΒΡΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» εἶναι ὁ τίτλος ἑνός βιβλίου πού θά κυκλοφορήσει ὁ ὁμογενειακός ἐκδοτικός οἶκος «Pella», τῆς Νέας ‘Υόρκης. Τό βιβλίο θά περιέχει σέ τρεῖς γλώσσες — ἐλληνικά, ἐβραϊκά καί ἀγγλικά — 16 ὕμνους τῆς ἱστορικής ‘Ισραηλιτικῆς Κοινότητος ‘Ιωαννίνων. Τά χειρόγραφα τῶν ὕμνων, μέ θέματα ἀπό τή Βίβλο, εἶναι γραμμένα στή λαϊκή διάλεκτο τῆς Βορείου ‘Ηπείρου, ἀλλά μέ ἐβραϊκά στοιχεῖα.

‘Ο Δρ. Benjamin Schwartz, καθηγητής Γλωσσολογίας στό Πανεπιστήμιο Lincoln τῆς Πενσυλβανίας καί ὁ Δρ. ‘Απόστολος ‘Αθανασάκης, καθηγητής Κλασικῶν ‘Επιστημῶν στό Πανεπιστήμιο τῆς Καλιφόρνιας Σάντα Μπάρμπαρα — ἀφιέρωσαν πάνω ἀπό εἴκοσι χρόνια γιά τή μετάφραση τῶν ὕμνων αὐτῶν στήν ἀγγλική καί τήν ἐκδόσή τους μαζί μέ τό πρωτότυπο ἐβραϊκό χειρόγραφο καί τήν ἐλληνική μεταγλώτισή τους. Τήν ἐκδοση τοῦ βιβλίου, πού φέρει τόν ἀγγλικό τίτλο: «Greco - Judaic Hymns of Jannina», χρηματοδοτοῦν ἀπό κοινού ἡ ‘Ελληνοἰσραηλιτική Κοινότητα

Συνοψίζοντας τίς ἐργασίες τοῦ Συμποσίου ὁ Δρ. Vigar Hamdani, ἐκπρόσωπος τοῦ Παγκοσμίου ‘Ισλαμικοῦ Συνεδρίου στή ‘Ηνωμένα ‘Εθνη, εἶπε: «Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού ἐκπρόσωποι δύο μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν συναντήθηκαν σάν ἀδέλφια καί συζήτησαν... ‘Εάν οἰκοδομήσουμε μιά γέφυρα, πετραδάκι πετραδάκι, ἴσως ἐπιτύχουμε στούς σκοπούς μας».

Τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμποσίου προήδρευσε ὁ Δρ. Benjamin Rivlin ἀπό τό City University of New York, ἐνῷ χαιρετισμό πρός τοὺς συνέδρους ἀπηύθυνε ὁ πρέσβης κ. S. Maxwell Finger, διευθυντής τοῦ Ralph Bunche Institute.

‘Αμερικῆς καί μία ἀμερικανοεβραϊκή ὁργάνωση.

Σύμφωνα μέ τοὺς συγγραφεῖς, (ὁ Δρ. ‘Αθανασάκης γεννήθηκε στή Γιάννενα καί μιλάει τή διάλεκτο στήν ὁποία οἱ ὕμνοι εἶναι γραμμένοι), οἱ ὕμνοι αὐτοὶ τραγουδιόντουσαν στήν ἐλληνική γλώσσα, τή γλώσσα στήν ὁποία οἱ ραββῖνοι τῆς Κοινότητος ἔκαναν τά κηρύγματά τους. ‘Όταν, ὅμως, χρειάσθηκε νά καταγραφοῦν σέ χαρτί «οἱ ‘Ισραηλίτες τῶν ‘Ιωαννίνων χρησιμοποίησαν τό ἐβραϊκό ἀλφάβητο, πού θεωρήσαν σάν τό καταλληλότερο μέσον γιά τήν καταγραφή τῆς ἱερᾶς αὐτῆς λογοτεχνίας». Οἱ 16 ὕμνοι γράφτηκαν ἀπό διαφόρους ἀνθρώπους, σέ διαφορετικές περιόδους. ‘Ενας ὕμνος πού φέρει τή χρονολογία 1758, γράφτηκε κατά τή διάρκεια κάποιας ἐορταστικῆς ἐκδηλώσεως. ‘Η γλώσσα τῶν ὕμνων εἶναι ἡ ἴδια μέ αὐτή πού μιλοῦν σήμερα στή Γιάννενα «ἄτομα πού δέν ἔχουν ἐπηρεασθεῖ ἀπό τήν παιδεία, τά ταξίδια, τό ραδιόφωνο καί τήν τηλεόραση».

ΤΟ ΧΕΡΙ ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ

«Εἶναι ἕνα φωτερό σύννεφο στήν ἀνατολή
τοῦ κόσμου
εἶναι μιά παλάμη σκιᾶς στό μέτωπο
τοῦ ὀρθώστου
εἶναι ἕνας ἀντικατροπρισμός στή μέση
τῆς ἐρήμου
τό χέρι ἑνός παιδιοῦ...

Εἶναι ἕνα ἐφτάκλωνο λυχνάρι
στό σκοτάδι
εἶναι ἕνα σπαθί πού ἔχει γιά αἰχμή
ἕνα χαμόγελο
εἶναι μιά μαρμαρυγή πάνω στό ἀσπιλο χιόνι
τό χέρι ἑνός παιδιοῦ.

Εἶναι ἕνα δάκρυ πού χωρᾷ ὁλόκληρο
τόν κόσμο
εἶναι ἕνας οὐρανός πού ἀφυπνίζεται
ἀπό τή χαρά του
εἶναι ἕνα πουλί πού λαλεῖ στήν κορυφή τῆς ὥρας
τό χέρι ἑνός παιδιοῦ.
Εἶναι ἕνα μαγικό βιολί πού παίζει
μέσα στή χλωρασιά τοῦ ἀνθρώπου...

Νίκος ΣΠΑΝΙΑΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεῖα: Σουρμελή 2

‘Αθήναι (109) - Τηλ. 88.39.952

★ ‘Εκδότης: τό Κ.Ι.Σ. ἐκπροσωπούμενον
ὑπό τοῦ Προέδρου του κ. ‘Ιωσήφ Λόβιγγερ,
ὁ ὁποῖος εἶναι καί ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ
νόμῳ (Σουρμελή 2 - ‘Αθήναι).

★ ‘Επιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
τῆς ‘Ενώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

★ ‘Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνη
ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, ‘Αθήναι.

★ ‘Η ἀναδημοσίευσις κεμένων εἶναι ἐλευθέρα,
μέ τήν προϋπόθεσις ὅτι θά ἀναφέρεται ἡ πηγή:
Περιοδικό «Χρονικά», Κεντρικοῦ ‘Ισραηλικοῦ
Συμβουλίου.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)